VIESTNIK HRV. UST. OSLOBOD. POKRETA

USTAŠA

GOD. XIV. — BR. 51-52.
ZAGREB, 25. XII. 1944.

SAVJEST POLITIČKIH BORACA

Nečastno je, podlo i bogohulno upotrebljavati ime Stvoriteljevo u promičbene svrhe. Ljudi, mali, sitni i smrtni poslužuju se Njegovim imenom, da bi podkrepili svoje ograničeno mišljenje i, da bi duše onih, koje za sobom vežu ili protiv kojih se bore, ustrašili činjenicom kako za njima stoji Veliki Bog, koji je svoju Providnost — njima za volju — ograničio do ljudskih svadja i grieha.

Mi smo smiešni, ili bolje, mi smo zli. Tek ima nas dvie vrste razapetih dnevnim brigama pod nogama Gospodinovim.

Jedni grieše, i priznaju svoje griehe.

A drugi grieše, i opravdavaju svoja zlodjela.

Koji su pravedniji?

Književnici i farizeji su od Boga prokleti. Trgovci im se priključuju. Na redu su političari, oni, što govore, da svrha posvećuje sredstvo, oni, što skidaju ljudske glave, čupaju srdca i varaju neuke s izkaznicom »bivšeg« učenika Jude.

»Bez grieha, koji je, neka prvi baci kamen...«

Nekoć je Tursko carstvo zaprietilo narodu. Od reda časti i položaja latiše se Hrvati na obranu. Od tada ostadoše svietli likovi Berislavića, Draškovića, Bakača i Mikca.

Osmanlije razdvojiše Hrvatsku. Posljedice bijahu kobne. Sviet je počeo misliti, da Bošnjaci, odieljeni od matice hrvatstva, ne pripadaju našoj narodnoj jezgri.

A danas?

Boljševizam s daleko zakrinkanijim metodama prodire na naše tlo.

Hoćemo li u ovome času nazvati biskupa Berislavića izdajicom, grupičarom, separatistom? Ili ćemo se pokloniti poviestnoj veličini njegovoj? Rat je tu, na našem pragu vodi se se boj za tisućljeće. Nemojmo se pokrivati probojnim pokrivačem neutralnosti . . .

Narodni griesi, kao i budućnost, sve nas skupa povezuje u krvnoj zajednici. Onda nas neka razum i duša veže u ovoj opasnosti. Naše je geslo **Bog**, veliki i pravedni, mudriji od ljudskog krtičnjaka, **Hrvatska**, tlo i narod, u koji nas je poslala Providnost, i **Poglavnik**, koji, utičući se Gospodinu, naoružan pravdom i istinom, vodi danas hrvatske redove u sveti boj...

»Donio sam vam mač!« Da se borite, pod mojim oznakama, da propoviedate slogu, ljubav i da opraštate zabludjelima. Ali, da i opominjete braću, koja pogrieše...

Mi osjećamo u sebi savjest, kojoj smo odgovorni. A oni drugi? Neka idu svojim putem . . .

Kljaković: SLAVA BOGU — ČOVJEČANSTVU SPASENJE

„Dok se Božićna noć spušta na sela i kuće, ustaški borci bore se u prvim redovima, na bojištima domovine. Svi oni znadu, da se samo radom i borbom, naporima i žrtvama postižu uspjesi. Znaju oni veliku istinu, veliku i neoborivu: kako je ustaštvo borbom i žrtvama rame uz rame s Velikim njemačkim Reichom izvojevalo uzpostavu Nezavisne Države Hrvatske, tako će i sigurno izaći pobjednikom u ovom ratu, te će hrvatskum narodu život, dobra i državnu nezavisnost osigurati za sva vremena. Ustaška vjera je neslomiva, ustaška desnica je nepobjediva."

POGLAVNIK

MISLI UZ BLAGDAN MIRA

Četvrti, Božić u slobodnoj domovini!

I četvrti ratni Božić!

Veselje i — ozbiljnost.

Jedno je jasno i sigurno: upravo oni ratni, težki Božići daju nam pravo na, one velike, liepe — buduće.

Doći će, mi smo u to sigurni, jer nikada nismo posumnjali u Istinu, Pravdu i Dobrotu — u njihovu pobjedu — jer smo uviek vjerovali u sebe.

Nikada nismo posumnjali u sebe, jer smo Ustaše. —

Posljednji časovi prije konačne i odlučne pobjede uviek su napeti i uzbudljivi, ali Novorođeni Kralj je jamstvo i sigurnost, da tisuće divnih i veličanstvenih ustaških žrtava na putu naše narodne Golgote neće biti i nisu bile uzaludne, kao što ni velika Božanska Golgota nije bezsmislena.

Svima našim čitateljima na prvom mjestu borcima želimo u ime Ravnateljstva, uredničtva i uprave lista »Ustaše«

ČESTIT BOŽIĆ I PORODJENJE ISUSOVO

»Hrvati poslije krštenja sastaviše vlastoručni ugovor i tvrdom se i nepokolebivom vjerom zakleše svetom Petru (t. j. papi Agatonu), da ne će nikada provaljivati u tudje zemlje i ondje ratovati, već da će radije živjeti u miru sa svima, koji budu htjeli. A od Pape su zato dobili molitvu, da će se za njih boriti i biti im na pomoć Bog Hrvata, kad god drugi narodi provale na hrvatsko zemljište, a Petar, učenik Kristov, da će ih obdariti pobjedom«. Tako je pisao bizantijski car Konstantin VII. Porfirogenet, suvremenik najmoćnijeg kralja na Balkanu, hrvatskog kralja Tomislava. A pismo pape Ivana VIII. hrvatskom knezu Branimiru iz godine 879. kaže: »Na dan Uzašašća Gospodnjega . . . blagoslovismo tebe i sav tvoj narod i svu tvoju zemlju... da uzmogneš sretno i sigurno vladati zemaljskom državom, koju imaš.« Kralj Zvonimir nakon krunidbe ovako reče: »Zavjetujem se, dajem rieč i obećajem, da ću . . . gojiti pravdu . . . štitit ću siromahe, udovice i sirote . . . opirat ću se prodavanju ljudskog roblja; pokazat ću se pomoću Božjom pravedan u svemu što je pravo.« (1076. god.) A kakve su odluke sastavljali hrvatski banovi i Hrvatski sabor? Evo na pr. jedne iz polovice 15. stoljeća, što ju je izrekao Matej, »ban ciele Slavonije«: »Kada navali neprijatelj ili dodje s vojskom protiv kraljevine... tada su dužni i pojedini i svi . . . poći u vojsku.«

Sve ovo izmedju mnogoga — ovdje ne spomenutoga — daje nam mogućnost zaključiti, da je hrvatski narod odlučio voditi samo obranbeni rat za očuvanje sebe i svoje državnosti. Kako onda to, da su Hrvati ipak poznati po čitavoj Europi kao vojnički narod ili, kako je izjavio francuzki car Napoleon Bonaparte: »Hrvati, to su najbolji vojnici na svietu.«? Kako to, da su Hrvati s dvadeset i pet konjaničkih satnija sudjelovali u borbi kod Lützena protiv Švedjana 1632. godine? Zašto se je deset hrvatskih pukovnija borilo pod Gallasom i Metzom, u Burgundiji i Nizozemskoj 1636. godine. Kako to, da su u Tridesetgodišnjem ratu (1618 — 1648 g.) Hrvati postali poznati cieloj Europi kao junaci i dobri vojnici, Kako to, da su 24 Hrvata bili veliki veziri osmanlijskog carstva, koji se s pravom mogu smatrati stvarateljima negdašnjeg turskog imperija? Zar to nije u protivnosti sa starim zavjetom Hrvata papi Agatonu? Na ovo neka nam bude kao odgovor pismo srbskog povjestničara St. Stanojevića, neprijatelja hrvatstva, koji je otvoreno napisao dru F. Šišiću 1909. g. »Za vrieme tih 800 godina, odkako ste izgubili vašu državnu samostalnost, bili ste stalno klinom u tudjoj ruci. Nebrojeno puta do danas vi ste to uvidjeli i požalili, ali bilo je prekasno.«

Tisućgodišnja hrvatska poviest pokazuje ,da su Hrvati u cjelini živjeli, zapravo, u najvećem miru i blagostanju za vrieme kralja Zvonimira (1074. — 1089. g.). Ta, nije ni čudo! Jedan iztraživalac poviesti došao je do zaključka, da je na čitavom svietu bilo samo 253 mirnih godina. Prema tomu, ratovi su, zapravo, normalno stanje krvave kugle zemaljske, a mir je neredovito stanje, darovano od Providnosti i sretnog vanjskog položaja.

Srbi su mnogo puta, u novije vrieme, pokušavali oblatiti Hrvatsko ime nazvavši Hrvate »buretom baruta« na Balkanu. Medjutim, od početka svoje poviesti Hrvati kao država nikada nisu vodili osvajačke ratove. I onda, kada smo imali moćnoga kralja Tomislava, Krešimira, Zvonimira, nismo vodili osvajačkih ratova. Pa čak i u doba dolazka u svoju novu domovinu, koju su tada nastavali starosjedioci Iliri, nigdje se nijednim slovom ne spominje ugnjetavanje Ilira od strane Hrvata, već je jedino zabilježeno protjerivanje azijatskih zavojevača Avara, koji su azijatskom metodom okupirali ilirske zemlje. Dva puta u poviesti Hrvati su pokazali neobičan smisao za mirno rješenje spora: prvi puta godine 1102. s ugarskim kraljem Kolomanom, kada ga na Dravi priznadoše za hrvatskoga kralja; drugi puta s Austrijom 1527. godine, kada izabraše Ferdinanda I. Habsburškog u vjeri, da će se pomoću Austrije (koja je, inače, uviek mnogo obećavala, a gotovo ništa ne davala) lakše oduprieti Osmanlijama.

Hrvatska nije nikada imala za svoje vladare: tzv. Mutimire, Uroše, »Crne« Đorde, podrietlom cigane; ona nije nikada ubijala svoje vladare kao što je to činila Srbija. Duh tisućgodišnje hrvatske borbe bio je i ostat će samoobrana u težnji za mirom. Zato je Hrvatska i zaslužila više nego i jedna država, da dočeka mir prema zavjetu Bogu, koji će jedini obdariti Hrvatsku pobjedom. Bog i Hrvati! Zato s pouzdanjem obnavljamo rieči Otca Domovine Ante Starčevića: »U tvrdoj vjeri u Boga i u naše pravo, s pouzdanjem čekamo na odluku dogadjaja.«

MISKO PETER

IZ POSTROJNIČTVA

IMENOVANJA I ODLUKE MINISTRA POSTROJNIKA

Broj 4398-1944. 27. rujna 1944.

IMENOVANJE

Temeljem § 47 odj. 4 Propisnika o zadaći, ustrojstvu, radu i smjernicama »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta od 11. kolovoza 1942., a na priedlog stožernika upučen Zapovjedničtvu Ustaša, imenujem ustašu Luku P e j a š i n o v i ć a, trgovca iz Grubišnog Polja, logornikom ustaškog logora Grubišno polje.

Ministar postrojnik
vitez Dr. Lovro Sušić

Broj 4200-1944. 27. rujna 1944.

IMENOVANJE

Temeljem § 47 odj. 4 Propisnika o zadaći, ustrojstvu, radu i smjernicama »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta od 11. kolovoza 1942., a na priedlog stožernika upučen Zapovjedničtvu Ustaša, imenujem ustašu Sulju Z a h i ć a, posjednika iz Višegrada, logornikom ustaškog logora Višegrad.

Ministar postrojnik
vitez Dr. Lovro Sušić

Broj 4636-1944. 8. studenoga 1944.

IMENOVANJE

Temeljem § 56. odj. 2. Propisnika o zadaći, ustrojstvu, radu i smjernicama »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta — od 11. kolovoza 1942., a na priedlog stožernika, upućenog Zapovjedničtvu ustaša, imenujem ustašu Josipa M a k a r a, obrtnika iz Zagreba, pobočnikom za nadzor Ustaškog stožera Gora-Prigorje, sa sjedištem u Zagrebu.

Ministar postrojnik
vitez Dr. Lovro Sušić

Broj 4635-1944. 8. studenoga 1944.

IMENOVANJE

Temeljem § 56. odj. 2. Propisnika o zadaći, ustrojstvu, radu i smjernicama »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta — od 11. kolovoza 1942., a na priedlog stožernika, upućenog Zapovjedničtvu ustaša, imenujem ustašu Janka V o l o s a, trgovca iz Zagreba, pobočnikom za družtvovno-gospodarska pitanja Ustaškog stožera Gora-Prigorje, sa sjedištem u Zagrebu.

Ministar postrojnik
vitez Dr. Lovro Sušić

Broj 4548-44. Zagreb, 9. studenoga 1944.

IMENOVANJE

Temeljem § 56. odj. 2. Propisnika o zadaći, ustrojstvu, radu i smjernicama »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta od 11. kolovoza 1942., a na priedlog stožernika, upućenog Zapovjedničtvu Ustaša, imenujem ustašu Tvrtka M a t e k a l a, sudskog pripravnika iz Travnika, pobočnikom za promičbu Ustaškog stožera Lašva-Pliva sa sjedištem u Travniku.

Ministar postrojnik
vitez dr. Lovro Sušić

Broj 4986-44. Zagreb, 14. studenoga 1944.

IMENOVANJE

Temeljem § 47. odj. 4. Propisnika o zadaći, ustrojstvu, radu i smjernicama »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta od 11. kolovoza 1942., a na priedlog stožernika, upućenog Zapovjedničtvu Ustaša, imenujem ustašu Ignaca D o l e n c a, stolarskog obrtnika iz Koprivnice logornikom ustaškog logora Koprivnica.

Ministar postrojnik
vitez dr. Lovro Sušić

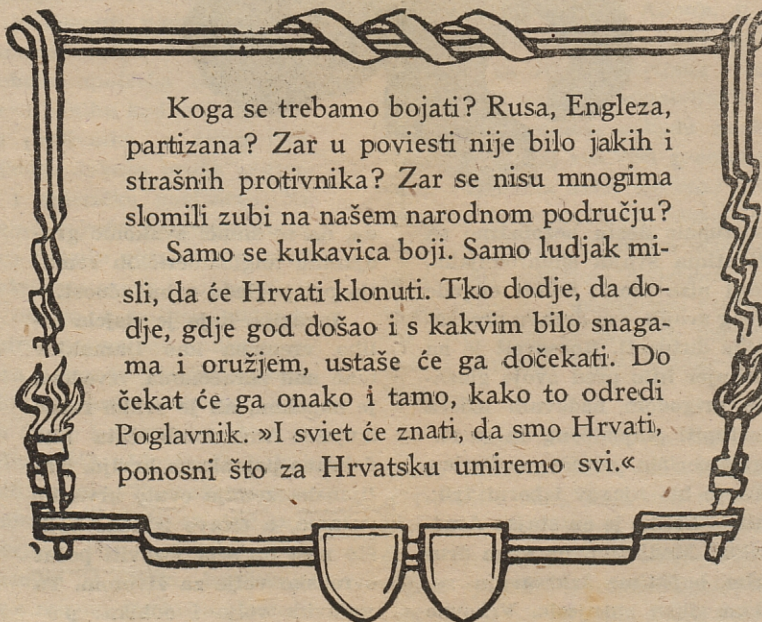
Broj 4990-44. Zagreb, 23. studenoga 1944.

IMENOVANJE

Temeljem § 56. odj. 2. Propisnika o zadaći, ustrojstvu, radu i smjernicama »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta od 11. kolovoza 1942., a na priedlog stožernika, upućenog Zapovjedničtvu Ustaša, imenujem ustašu Miroslava K a r a k a t i ć a, učitelja iz Karlovca, pobočnikom za upravu Ustaškog stožera Pokupje sa sjedištem u Karlovcu.

Ministar postrojnik
vitez dr. Lovro Sušić

»Odlukom ministra postrojnika od 14. X. 1944. broj D. p. 291-1944. priznato je Anici P l a n t i ć iz Novigrada, obćina Novigrad, kotar Koprivnica, udovi iza pokojnog Mije Plantić, životom postradalog ustaškog zbirnika, temeljem §§ 4. i 8. zakonske odredbe od 6. kolovoza 1944. broj CLVII. 1915. D. V. 1943. o državnoj pomoći postradalim dužnostnicima »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta i njihovim obiteljima pravo na državnu pomoć u visini obiteljske mirovine državnog službenika I. dočinovničkog razreda 1. plaćevnog stupnja s 35 godina navršene državne službe.«

Koga se trebamo bojati? Rusa, Engleza, partizana? Zar u poviesti nije bilo jakih i strašnih protivnika? Zar se nisu mnogima slomili zubi na našem narodnom području? Samo se kukavica boji. Samo ludjak misli, da će Hrvati klonuti. Tko dodje, da dodje, gdje god došao i s kakvim bilo snagama i oružjem, ustaše će ga dočekati. Do čekat će ga onako i tamo, kako to odredi Poglavnik. »I sviet će znati, da smo Hrvati, ponosni što za Hrvatsku umiremo svi.«

»Odlukom ministra postrojnika od 11. X. 1944. broj D. p. 178-1944. priznato je Mariji Š i m i ć iz Gračanice, obćina Bugojno, kotar Bugojno, udovi iza pokojnog Ivice Šimić, životom postradalog ustaškog zbirnog pobočnika, temeljem §§ 4. i 8. zakonske odredbe od 6. kolovoza 1943. broj CLVII. 1915. D. V. 1943. o državnoj pomoći postradalim dužnostnicima »Ustaše« — hrvatskog oslobodilačkog pokreta i njihovim obiteljima pravo na državnu pomoć u visini obiteljske mirovine državnog službenika III. dočinovničkog razreda 3. plaćevnog stupnja s 35 godina navršene državne službe.«

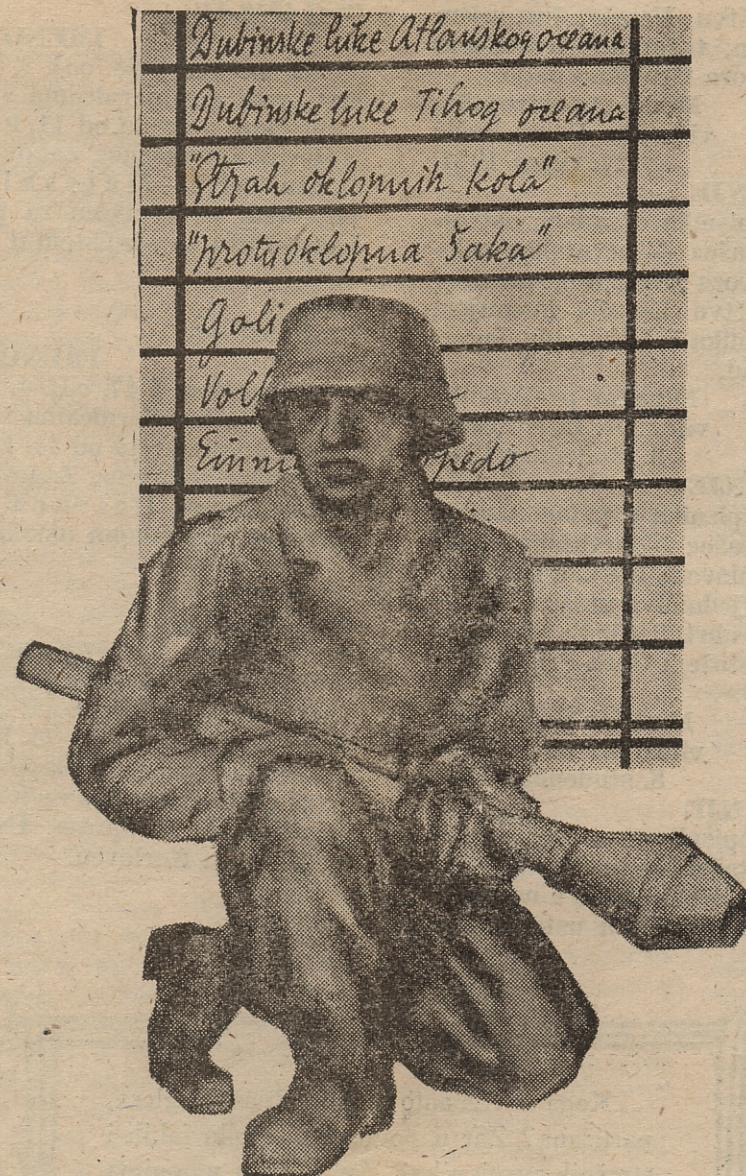
NOVOSTI IZ SVIETA

Kopneno bojište — Volkstürmer — Na kopnenom bojištu — Njemačka nova oružja — Njemačko zrako plovstvo — Političko polje

OBRAČUN 1944. GODINE

Pri koncu smo godine, a običaj je, da se tada osvrće natrag, zbroje se zbivanja tokom čitave godine, načini se obračun i povuku zaključci. Mi bismo upravo to htjeli sada načiniti...

Već je dobrano od nas odmaklo vrieme, u kojem smo često i s ponosom poglede bacali na pregledne karte evropskog bojišta, čije su crte bile potegnute na krajnjim granicama Kontinenta — pa i izvan njih. Tu nemamo ništa reći niti pobijati neprijatelja: mi smo ove godine uzmicali! Uzmicali smo gotovo svuda, i pri površnom promatranju se može čak pričiniti, da nismo — što više — zadržali ni jedan jedini položaj iz naših sretnih ratnih godina. No nije ipak tome tako! Sjetimo se samo svega, što smo s ponosom i veseljem govorili kroz čitavu godinu Gospodnju 1944. o evropskom vojniku i njegovoj borbi na ovome mjestu. Bacimo pogled unatrag:

KOPNENO BOJIŠTE

jest — više nego ikoje drugo — u stanju pokolebati malodušne i one, koji nikad nisu imali čvrste vjere. Prostori, koje je borac Nove Evrope u prošle četiri godine osvojio, a sada ih uglavnom napustio, su u svakom slučaju ogromni. Odpali su nam bezbrojni četvorni kilometri Sjeverne Afrike, ruskog veleprostora, Sicilije, Italije i Francuzke, pa države Baltika, Finska, Belgija, Nizozemska, Jugoiztok, Rumunjska... Je li to zaista razlog, da spustimo glave? — Ne. Nipošto! Jer, sjetimo se samo, koliko je stotina tisuća grobova otvoreno diljem tih područja za neprijateljske vojnike, koji su imali nesreću postati izvršiocima zamisli svojih generala i državnika. Dobro je možda upozoriti i na to, da je angloameričko, a i sovjetsko zapovjedničtvo ništa manje! — postupalo dosta bezobzirno sa životima svojih sunarodnjaka, koji nisu mogli dobiti odgode zbog svojih, »za državu prevažnih« dužnosti. Roosevelt je na primjer htio pred svoje glasače prigodom nedavnih izbora izstupiti činjenicom, da su angloamerički odredi u Parizu. To je bio njegov izborni trik, ali — koliko je on stajao Ameriku? Medjutim, na svim drugim bojištima izkrsavaju redom slični »uspjesi«. Vrhovno zapovjedničtvo t. zv. »ujedinjenih naroda« imalo je dovoljan broj sličnih Pirovih pobjeda, da se smuči svakome gradjaninu angloameričkih zemalja pri pogledu u budućnost.

Invazija, koja je visjela toliko vremena kao Damaklov mač nad zaraćenima, izvedena je napokon, ali je svako ratno izvješće invazionih četa bilo dobrano poprskano krvlju. Talijanska zemlja cvate krvavim ružama, a čitavo iztočno bojište nosi na sebi jezoviti pečat evropske volje za životom. Ta grčevita volja i odluka: p o b i e d i t i rodila je u ovoj godini sablastne čete na smrt spremnih dobrovoljaca, koji su do neizmjernosti povećali i onako strašne gubitke napadača. To su ime upamtili i upamtit će svi oni, koji su u ruskim odnosno angloameričkim sastavima nastupali na Evropu. To novo oružje su njemački

VOLKSTÜRMER

Uza sve to, što su neprijatelji digli strašnu hajku na te dobrovoljce za obranu rodjene grude, njihov je broj strašan, a volja neslomiva. Svim razpoloživim sredstvima udaraju oni na neprijatelja, koji donosi samo jedno: propast i smrt. Velika se vika podigla u protivničkom taboru protiv tih »pučkih jurišnika«, i upravo to nam najbolje pokazuje, od kakve su oni koristi svome narodu, a s druge strane i to, kakvo je njihovo djelovanje. Ovaj puta imaju se i naši neprijatelji prilike ogledati sa neprijateljem, koji udara iza grma i s tavana, po onim istim pravilima, koje su oni uzpostavili i podržavali četiri godine u partizanskom ratovanju na našem tlu. Bit će vjerojatno dobro i za njih, da pokušaju kašu, koju su sami zakuhali!

Prelazimo medjutim dalje. Na redu je pomorsko bojište sa svime onim, što je donelo nama i neprijatelju. Doduše, o onome, što je

NA POMORSKOM BOJISTU

zadesilo naše neprijatelje gotovo je i nepotrebno govoriti. Požrtvovnost i posljedci djelovanja podmorničkih sastava njemačkih oružanih snaga poznati su svakome. Isto je tako izlišno na veliko govoriti o gubitcima američke ratne mornarice u Tihom oceanu, koji su je nedavno zatekli od strane carskih japanskih oružanih snaga, a čiji odjeci još i sada izpunjaju stubce novinstva uzduž i poprieko čitavog Globusa.

Ova je godina osim toga više od svih ostalih dosadašnjih

donjela neprijatelju gorka iz-kustva i nemila iznenadjenja s novim oružjima njemačke ratne mornarice. Posebno treba iztaći glasovita »torpeda s jednim čovjekom«, koja su dala odlične posljedke zahvaljujući spretnosti rukovanja i velikom broju dobrovoljaca, koji su se javili za tu težku i opasnu službu. Isti je slučaj i sa eksplozivom punjenim brzim čamcima, koji su spustili na morsko dno brojne tovare iz angloameričkih brodopratnja. I brzi borbeni čamci su se pokazali u toku čitave ove godine. Na svim ostalim područjima zadao je bezbroj jada neprijatelju živi njemački pronalazački duh, čija su kruna svih nastojanja zračna i kopnena raketna oružja.

POLITIČKO POLJE pruža pogotovo žalostnu sliku onima prieko. Posebno pak englezkim političarima. Pogledajmo, što je njima donjela godina, čijem se koncu približavamo.

Ovome je ratu kumovala Englezka — o tome ne treba ni rieči potrošiti. Povela ga je za očuvanje svoje svjetske imperije, pa?

Američki saveznici znali su vrlo dobro pogoditi i ocieniti časove slabosti svojih suparnika na morima, a još su ih bolje znali izkoristiti. Najbolja englezka uporišta u rukama S. A. D. mučke nam te navode posvjedočuju. Obveze pak, koje su Britanci preuzeli na sebe tekom ovoga rata govorit će to isto još dugo vremena iza kako će posljednji topovi zamuknuti. Zbog svega toga pokušali su državnici Britanskog carstva učvrstiti barem položaje u Evropi. Ta je politika u podpunosti doživjela slom, to možemo mirne duše reći. Englezi su potakli i podržavali podzemne pokrete u različitim zemljama, obskrbljivali su novčanim sredstvima sve moguće i nemoguće promičbene podhvate njemačkih neprijatelja i stavljali na razpolaganje kojekakvim izbjegličkim »vladama« odašiljače svojih krugovalnih postaja, a — korist su odnieli drugi! Svi su ti t. zv. pokreti odpora u najpogodnijem času izvjesili na barikade crvene barjake. (Čitaj: Titov slučaj!) Sovjeti su u svim tim slučajevima pokazali, da imaju posebne pojmove o savezničtvu. Ta netko je ipak trebao vaditi kestenje iz vatre! U Grčkoj se upravo odigrava jedan čin čitave komedije, u kojoj su izigravali komičnog dugajliju s lulom u ustima. Ovaj je napokon ipak odlučio jednom reći i — ne. U koliko će mu to uspjeti... hm, stvar je vrlo sumnjiva. Otok nije pokazao suviše kičme ni onda, kad su mu pred čitavim svietom pljuvali na obraz, ako je to bilo dobro, da se krvavo kolo još malo zaplete.

S druge strane i sovjeti nisu naišli na vrlo srdačan prijem, osim kod onih, koji su gajili nade u kojekakve položaje po »sovjetskim« republikama. Pa kako i bi, kad svaka njihova jedinica vuče sa sobom sjenu, koja vrlo neugodno pada na okupirane zemlje: to je N. K. V. D.!

Sve u svemu, »saveznici« nisu bili baš najbolje sreće!

Na kraju, mogli bismo povući i neke praktične pouke za budućnost. Svaki korak zemlje što ga ustupamo neprijatelju, stoji ga težkih žrtava, u krvi i u tvorivu. Ali s time nisu ni iz daleka prebrodjene sve nevolje. Što više područja zauzmu neprijateljske čete, to su njihove udarne snage razvodnjenije. Osim toga raste za njihovim ledjima danomice odpor potlačenih. A taj odpor nije vodjen vrlo prihvatljivim sredstvima: kroz više smo godina i mi imali nešto prilike naučiti! Sve, što može poslužiti protiv neprijatelja, dobro dolazi, jer ni on ne bira sredstva. Pouku o ratovanju iz busije shvatili smo i mi primjerno: u krajevima, koji su imali nesreću biti okupirani po našim neprijateljima, dokazali su to u punoj mjeri. No ne samo to. I u ratujućim zemljama pitaju se ljudi o konačnoj svrsi ludjačkog obračunavanja, u koje su uvučeni. U Americi i Englezkoj to pitanje glasi: zašto pomažemo svojom krvlju pobjebu boljševizmu, dok se u Rusiji pitaju istodobno ljudi: kako mi možemo ruku o ruku s kapitalizmom?

Sukobi tih shvaćanja sve su češći, razdor je sve dublji. A uz to, iz tvrdjave Europe udara tanad bez prekida. Čitavu je godinu dobro gadjalo, — i nadalje će!...

Bojište · NOVINSTVO · krugoval

Upitnik pred neutralcima

&c — Kroz minule tri godine posvetili su nam neki »sa strane« toliko kilometara pažnje i skrbi na desetcima stupaca, izpisanih svim priznatim svjetskim jezicima poznatih i manje poznatih novina, da je doista pravo i pristojno s naše strane barem žmirnuti jednom na te naše skrbnike i izreći im rieč zahvalnosti!

No — mi se ne precjenjujemo: jer isto tako, kako je jalov posao pretakati more čašom, tako je isto nemoguće uzvratiti i odgovoriti na sva ta naivna brbljanja »dobronamjernih« neutralaca. Osvrnut ćemo se stoga letimice na ono, o što se najčešće spotiču, o nas i našu stvarnost. Tek toliko, koliko dopuštaju skučeni ovi redci...

Prolistavamo letimice desetke tih stranica, ne slineći prste i ne zastajkujući, jer se tu ne može naći ništa, o što bi se valjalo zadjeti, zaustaviti i štogod naučiti. Listovi su to računice, u kojoj su izderane i na silu izbačene prve stranice nepogrješivih i nepromjenljivih načela političke računice. Izmedju svih tih porretanih činbenika poredka na Jugoiztoku izskače kričljivo u prvi red činbenik: Hrvatska i Hrvati. Nas hotimice zaboravljaju i prešućuju u svojim prognozama mira i poredka ta gospoda iz Ženeve, Basela i Züricha. Iz njihovih sigurnih skloništa pljušte na nas čitavi rječnici neuračunljivih pojmova: Jugoslavija, Nova Jugoslavija, jugoslavenska federacija, pa tome kao ustuk Dunavska konfederacija, demokrat . . . na, bit će i to dosta?! Možda ta pojava i nije čudo: na iztoku napreduju korak po korak doduše, ali ipak napreduju crvene armije. No svaki korak, koji oni učine prema Zapadu primiče ih 10 koraka i više toj blaženoj zemljici mira i spokoja, u kojoj je osim ostaloga zabranjena i komunistička partija (!). Uzput — S. S. S. R. je već jednom otvoreno dobacio rukavicu — u slučaju čikažke konferencije. I eto, upravo to nas vodi da se zaustavimo da postavimo jedan — ? —.

Zašto?

Zašto bismo mi morali prihvatiti kao dobro ono, od čega se rukama i nogama brane naši velikodušni savjetodavci? Čemu nam sole pamet o blagodatima neke — nama podpuno strane i neprijateljske — državne zajednice, iz koje smo jednom već srećom izmakli? I kako se usudjuju n a m a nešto preporučivati oni, koji u posljednjem stoljeću nisu ni na šaci ni glavi dokazali, da su dali toliko razvikivanoj Europi i Zapadu barem onoliko, koliko taj zaostali i tutorstva potrebni narod?

Mogli bismo doduše i drugačije postaviti isto pitanje, no tada bi svaki odgovor još teže prelazio preko pera: mislite li na naš račun steći onu mizernu količinu naklonosti i zahvalnosti za izkazane usluge, koja bi naklonost bila dostatna da vam očuva ono, što drugima uzkraćujete? Tko od vas može postaviti pred sud poviesti tako živih dokaza volje za životom i za vlastitom državom, koliko je dao hrvatski narod i njegov ustaški oslobodilački pokret u toku zadnjih sudbonosnih desetljeća?

Zaista, kod nas izazivlju samilostni smiešak dirljivi podpisi svjetlopisa, koji obavješćuju čitače vaših novina, da je negdje dijljem vaše zemlje popucalo nekoliko prozorskih okana, ili je zamiećen šum tudjih zrakoplova nad vašim vrhovničkim područjem. Kod nas pobire sažaljenje onaj, koji se razbacuje sa zvučnim imenima revolucionarnih pokreta i rukuje sa vojničkim podhvatima, od kojih ovise stotine tisuća života, a sam? — u zapećku stište šake, ali se moli Providnosti i sudbini, da ga mimoidje kušnja, koja bi ga razodjela . . . !

Što znače vaša zvučna i možda poznata imena prema ogorčenoj borbi jednog junačkog naroda, koji je u duši upisao jedan zakon i spoznao jedinu istinu: pobjediti ili propasti! — Ništa! I manje od toga. Ne uzimaju se u obzir dugačke titule i naslovi, koji inače pripravljaju čast i poštovanje, jer ništa ne znače pred biesnim napadajem barbarskih letaća, i ne koriste pred hladnim cievima N. K. V. D. ni nama — ni vama.

Vi ste pogriešili, gospodo! Svaki onaj borac, koji je položio svoj život na strani, koju ste vi i psovali i ogovarali — i za vas ga je dao . . . Kao i do sada, nepriznati je i zapostavljani hrvatski narod primio na sebe teret očuvanja vaših, u zavjetrini sagradjenih i uživanih ognjišta. A što biste vi učinili, i kako biste se ponieli, da je na vaša ledja i na obraz pao takav i toliki zadatak?

Pitajte se. I odgovorite — ili ne. Vi možete još birati, **dok smo mi ovdje, kuda nas je usud postavio!**

BOŽIĆ 1944

MIRKO MEHEŠ ratni izvjestitelj P. B.

DRUGI USTAŠKI ZDRUG

OBIČNA ŽENA

Počet ću ovu stvar od kraja. Naime čuo sam cielu sliedeću pripoviest pričati, medjutim činio sam se da je i ne slušam. Tek kad je došlo do kraja — prihvatio sam se olovke da je zabilježim. Žena o kojoj je rieč — i naivno i veselo potužila se i pohvalila mužu, da je eto i ona zapisana za novine.

Brdjanka. Muž joj je Ličanin. Već kod prvog zauzimanja njihovog sela izbjegao je u P. Slatinu.

Jednog dana dodjoše drugovi i pitaju za pušku. Odgovarala je da ne zna ni za kakovu pušku. Puška je medjutim bila — i to ne jedna već dvije. A i oni su znali. Sigurno. Bar za jednu. Lovačka je do nedavna bila u kući, ali kad oni naidjoše sklonuli je iz kuće, a vojnička — zakopana za štagljem.

Prietnje, preslušavanja, grdnje. Vezali je. Već joj dojadilo — »Ubili ste mi čovjeka, ubili ste mi šogora, — ubijte i mene . . .«

Uto naišao mali sinčić — poplašen odtrčao baki. I ovajput je i on pomogao pripoviedati na svoj dječji način, kako su mu mamu vezali. I konačno prisilili joj staru majku da ode po sklonjenu lovačku pušku.

Doniela, zadovoljili se, a njoj odlanulo, jer za vojničku nisu znali.

Kad su naši došli — tad ju je izkopala — pažljivo, kao da je najveće blago. A — i jest, jer ovdje se čovjek jedino u to može pouzdati.

Potrajala partizanska vladavina u selu neko vrieme. Porodila se djeca i ljudi neće da umru bez krštenja. U noći su se žene dizale i tajno dolazile u susjednu župnu crkvu, gdje nije bilo partizana, krstiti djecu. Nosila i ona nečije diete.

Na povratku neki joj ustaša dao list i svoju sliku za ženu. Medjutim partizani su ih iza svakog grma mogli sustaviti i pitati tko su što su i kamo će. Odgovor su imali spremljen — išle su po sol, išle po liek, išle — već s nekakovim poslom — radi kojih se ipak dozvoljavalo preći »granicu« i vratiti se. Ali počnu li pregledavati — slika ustaše u tom času je nešto što bi moglo stajati glave.

I dosjetila se liepo. Spustila kosu i zaplela sliku u pletenicu. Nije zaista nikakav veliki dogadjaj, nikakvo posebno djelo — učinila ga je obična žena — priji svojoj učinila veselje, jer joj je doniela pozdrav list, i sliku muža — kojeg će možda ikad ili nikad još vidjeti . . .

Rekoh — obična žena.

JEDAN PROTIV SVIH

Čovjek s preko četrdeset godina. Sin mu je takodjer negdje u vojsci ali ne zna za njega već dosta dugo. Žena mu je tridesetak kilometara odavle daleko i već trinaest mjeseci nema od nje ni glasa, jer se ne može. Kuća kao i cielo selo — popaljeno.

Što još preostaje čovjeku?

Bio je u pripremnoj bojni od početka. I sada je eto u trećoj sati petnaeste.

Kad se prilikom drugog pada Voćina vojska povukla — on nije htio. Ostao je po onoj siečanjskoj zimi u onim stranama. Lutao je poljima, spavao u zaostaloj kukuruzovini, u šumi, kao zvier. Krstario na sve strane, pa kad se približio kakovoj osamljenoj partizanskoj straži — stražar se je samo — prevrnuo. Dok su drugi došli, stražar im već ništa nije mogao reći.

Kad se ide od Voćina prema sjeveru — i predje Prevenda — put vodi opet nizbrdo. Sa strane je »bajer«, živica. Stao jednog jutra ovdje u zasjedu.

Prolaze kola naših ljudi, što ih partizani natjerali u susjedno njihovo selo na kiriju. Propustio prva kola, bilo u njima samo kočijaš. Isto tako i u drugima. Kad naidjoše treća kola ,sjede osim kočijaša šest partizana. Frču cigarete, taru ruke da ne ozebu, kad li iz živice prosu se smrt. Utekla su četvorica i kočijaš.

Preostala dvojica — nisu.

Imao je i kćer i snahu. Bile negdje u polju na poslu. Kopale kukuruz. Dodjoše partizani, odveli ih, vukli po zatvorima i konačno i ubili. Na samo Tielovo popodne.

Hoće li se taj čovjek ikada s njima pomiriti? Hoće li ikada moći ovo sve zaboraviti? I eto tolika je bila bol pojedinca malog čovjeka, da je kad se i ciela vojska povukla, još ostao medju njima — da se osveti. Osveta nije plemenita stvar, ali — čovjeka boli, pred sobom je sam nečastan dok — nije izpunio i vratio jednakom mjerom.

Na starom gradu, to je jedan od bližih i viših vrhunaca kod mjesta. Stajao stražar, zagrnuo se kabanicom preko ušiju i okrenuo ledja vjetru. S te strane upravo on naišao. Sliedećih časova morali su partizani mienjati stražara, a ovaj više nikada niju čuvao straže...

A on — došao s vjetrom, pa tako i otišao.

MALA PUSTOLOVINA

Nisam bio amo dolazio radi poustolovina, ali eto — dogodila se. Pri povratku u mjestu Donji Miholjac čekam na željezničkoj postaji vlak. Doznao sam de će taj putovati istom sutra ujutro. A predamnom dvadesetak kilometara još je jedna posada. Momci pete sati. Želio bih svakako još danas k njima, a sutra nastaviti put u Zagreb. S istoka čuju se jake detonacije — bombardiraju Osiek. Službujući činovnik na brzoglasu javlje nam što je čuo.

Utome nadjem se s jednim znancem. Činovnik šumske uprave, sada — vojničar. Ide na dopust. Mori ga ista briga kao i mene — da ne mora čekati vlaka do sutra ujutro. Doznali smo da postoji na željezničkoj postaji mala pružna »terezina« ili kako ovdje kažu »bicikla« s brzim naglaskom na prvom slogu. Tek — to je težko dobiti. On imade poznanstava, ali od tih nikoga ovdje. Osim svega toga potrebno je to i goniti — vlastitim pogonom!

Usred traženja nismo ni opazili na klupi ranjenika. Momak petnaeste bojne — slomljena noga. Mora u bolnicu. Pratioc ga doveo ovamo i čekaju vlak. Pratioc u medjuvremenu otišao nekima poznatima u mjesto. Ranjeni se ne može maknuti a rado bi promienio mjesto — legao bi u travu kraj pruge. Zamolio nas je da ga prenesemo što smo i učinili. Neka dobra mlada gospodja iz susjedstva doniela mu je obilan objed.

Medjutim — meni i mom poznancu je sinula ideja — da izposlujemo za ranjenika »biciklu«! I dabome da nam je uspjelo. Za nekih pola sata ranjenik je već bio utovaren. Jedan je sjedio kraj njega, a drugi gonio. Izmjenjivali smo se.

Liepom podravskom ravninom micala se naša »preselica.« Znao sam da ostavljam ovaj kraj za duže vrieme, jer — poslovi tjeraju na druge strane.

Ranjenik je isti dan već bio u bolnici, noga stavljena u gips i sve ostalo. Mi smo obojica bili zadovoljni i — prilično umorni.

Tek danas sam znatiželjan kakovo je lice morao načiniti pratilac ranjenika kad je ustanovio da mu je bolestnik sa slomljenom nogom nestao!

Možda ću mu istom ovi redci biti odgonetka te zagonetke.

SVRŠETAK

S. Vitković

Zašto ne tako?

Misli uz Badnjak i Božić

Izvori dobrote ni u jednoj se ljudskoj duši ne dadu konačno i podpuno zabrtviti. I onda, kad se taj posao sviestno i ne znam kako pomno obavlja, i onda još dobrota umije, sasvim neočekivano, naći koju ma i najmanju pukotinu da kroz nju probije.

Nije izpravno govoriti s a m o o ljudskoj zloći. I dobrota nam je prirodjena. Odatle joj i dolazi tolika snaga, da u danom času ruši sve brane i prodire poput bujice, poplavljuje i odnosi sa sobom . . .

Dobrota je diskriminanta, po kojoj se poznaje čovjek. On to nikada nije i ne može biti toliko po umu, koliko baš po srdcu. Jer i veliki umovi mogu biti neljudi, no veliko srdce nikad se ne ogriešuje o čovjeka!

Problem dobrih i zlih odnosa medju ljudima baš je u tome, da li smo i koliko smo se ogriešili o čovjeka. On naime nije nikakva slučajnost na ovoj zemlji. On nije stvar, biljka, životinja . . . nego daleko više od svega toga. On je razum i duša našega planeta.

Njegova su prava jasna. Životni je prostor svakom čovjeku (pripadao on bilo kojem narodu ili kojoj mu drago rasi) zajamčen zakonima Vječne pravde. A ti se zakoni ne dadu ni mienjati ni nekažnjeno gaziti.

Kad se medjutim ne pazi na to, da čovjek rodjenjem, baštinom, radom i raznim drugim okolnostima stiče ili je već stekao pravo na posebnički imetak, na pripadanje samo jednom —svome — narodu i podaničtvo samo jednoj — svojoj — državi, na slobodu i osobnu sigurnost, kad se ne gleda na te elemente, koji čovjeka uobće i čine čovjekom, o n d a s e p o r e d a k u s v i e t u s v r e m e n o m d o v o d i d o a b s u r d a, k o j i s e z o v e — r a t.

Mi smo upravo dotle dotjerali. Toliko se griešilo u zadnjih nekoliko desetljeća protiv čovjeka, da je moralo izbiti nešto, čime će i sam njegov obstanak biti stavljen u pitanje. Kriza je morala izbiti do svog vrhunca, pa da zatim ili nestane čovjeka — što bi bio triumf zla — ili da se dobrota povrati u svoj iskonski položaj i u svoju snagu. Zabrtvljene izvore dobrote treba opet otvoriti, da ne prodiru kap po kap ili, gdjekada, i još oskudnije, nego da provale u mlazovima, svježi, jaki i životvorni!

Ne gledajmo precrno: svatko je osjetljiv na dobro. Razlika je samo u jačini te osjetljivosti. U nekoga je veća, u nekoga manja, a u nekoga opet već tako mala, te bi se reklo, da je i nema.

A ima je. U svakoga je ima. I u onih dapače, što su odavna već po svom obličju i načinu života zaboravili, da su ljudi. I oni su osjetljivi na dobro. I o n i b i v o l j e l i b i t i d o b r i.

Najposlije, sve i jest u tome: h t j e t i biti dobar. To je ona zadnja iskra čovjeka u čovjeku, koja ne gasne nikada. Samo ih ima mnogo — o, tako mnogo! —, kojima nikad nisu o dobru govorili, niti su im dali da ga okušaju. Ti su jadnici prolazili škole mržnje, biede i zla, pa zar je onda neprirodno, da danas mrze, da su bjednici i da su zli?

Koliki su se i medju njih već zgrozili nad svojim nedjelima! Uvidjeli su, da su lutke, da su sliepo orudje u rukama nevidljivih pokretača, koji s hrvatskim narodom i njegovom prošlošću nemaju ni najdaljih rodbinskih veza. To je stran elemenat, tudj ovoj zemlji jezikom, krvlju, vjerom i običajima. Doskitao se u ove mirne krajeve bogzna odkud ,i kad ovdje dovrši svoje krvavo djelo, odskitat će se opet bogzna kuda. Taj nema kuće, pa bi zato i druge htio obezkućiti, nema domovine, časti ni obraza. Zato i njegove žrtve na kraju postaju robovi u vlastitoj zemlji, gube svoju čast i kaljaju svoj obraz.

Uoči blagih dana rodjenja Kristova mi se upravo njih želimo sjetiti. Njih najbjednijih medju Hrvatima. Najbjednijih i onda, ako možda sjede za ne znam kako punim i bogatim stolom, ako časovito imadu vlast nad životom i smrću onih, medju koje su upali kao što vuci upadaju medju krotka stada ovaca. Najbjednijih zbog tolikih suza, što su ih prouzrokovali, zbog tolike krvi pravedne, što su je prolili. Oni bi htjeli sve imati, a ništa nemaju: odrekli su se Boga, Domovine, porodice, imena i poštenja . . .

Sjećamo ih se ipak i dovikujemo im: »Zašto mržnja, kad iz iste kuće, svoji ne od jučer, odkad je izmedju nas kavga, neog od tisuću i više godina unazad, odkad ima Hrvata?

Zašto robovati, kad možemo biti slobodni, svoji na svome? Zašto rušiti, kad možemo graditi? Zašto razsipati, kad možemo sabirati u jednu žitnicu, kvariti, kad možemo popravljati, ubijati, kad možemo radjati, davati nove, bolje živote?

Zašto da budemo zli, kad možemo biti dobri — o, s v i to možemo! —, zašto mrviti, kad imamo zapovied od Novorodjenoga da se ljubimo medjusobno i kad to možemo? Vratimo se iz pustinje zla na svježe izvore dobrote i zakon mržnje zamienimo zakonom ljubavi!«

S. VITKOVIĆ

PRI DOLAZKU

Ti koji dolaziš u Gospodnje ime
Sred oluje krute i zime
Obidji i naše čuvare slobode
Pomoć im pruži Sveviśnji Gospode

Budi nj'm otac majka i brat
Dok svietom biesni strašni rat
U kojem se bore za hrvatski rod
Kad slave rodjenja Tvoga god

Andjeli s njima nad Hrvatskom bdiju
Spremni da za nju krv svoju liju
Ko nekoć pastiri pred jaslama Tvojim
Hrvatsku brane životom svojim

Ustaše hrabri i domobrani
Ti Mesija budi na njihovoj strani
Nek Tvoje rodjenje i roda trpljenje
Bude za vjećna vremena spasenje.

PAVAO KOMERIČKI

PERO KEREMPUH u PARTIZANIMA

NAPISAO: MATIJAŠ DOBROVIĆ

(Zgode velikog prokšenjaka medju bagažom)

Lieno popodne zateče magarca i veseljaka Kerempuha na vareškoj cesti, u hladovini izpruženih nogu na pusti put.

I opet nakon duga vremena prolazna i hlapljiva ljudska slava pogleda na svog ljubimca. Škiljeći preostalim zdravim okom, jedno je izgubio u borbama kao prosti vojničar, vrebao je Perica, vječno nepopravljiv i jednak, na prvu žrtvu novog niza zrelih dogodivština, kojim će nadomjestiti požutjele lovore minulih dana, i tako se odužiti nezahvalnoj ljudskoj zaboravi, koja ga je prerano u ratnoj vijavici bacila u mračnu ropotarnicu.

*

Pomladjeni se junak upravo vraća u svoju vojničku jedinicu, jer unapried sluti, da nijedno šaljivo veče bez njegove prisutnosti — nema uspjeha.

NAJEDNOM — TAJAC!

Vijugavom cestom u prvom sumračju, gle čudni čopor. Petrica već zna, da su to »drugari«. Drugome bi postalo vruće pod petama, no Kerempuh svejednako škilji na postrojnu.

»Spremni!« poviče iz daleka.

Harambaša na čelu vojske prevrne krvavim očima.

»Dat ću ja tebi spremni!« zaprieti se Djoko.

»Aaa, to su drugovi?« potegne Pero kroz nos. »Oprostite, prijatelji, no ja sam gledao lievim okom, jer mi desno stoji u defektu... Inače, razumije se, da bih se poklonio do crne zemlje osloboditeljima...«

Partizančad se okupi oko šarenog pripovjedača.

»Čuješ ti, lupežu,« podigne komandir ćoravca, »zašto ti nisi u vojsci, ovako zdrav i brbljav?«

»Kako bih ja, bolan, u vojsci, kad nemam nego jedno oko.«

»Ti se sprdaš iz nas...« razžesti se vodja. »Vidim ti u glavi dva glupa oka, a praviš se ćorav.«

»Hokus pokus!« Kerempuh izvadi staklenu kugljicu na razmatranje partizanima...

»Gle ga!« razvališe cigani mutne oči...

»Taj je čudotvorac,« reče neki izmedju njih, »a politički komesar, videći po prvi puta na tupoj čeljadi neki znak životne radosti, shvati u hipu, da mu je dužnost unovačiti toga čudnog putnika, i smjesta ga uvrsti kao »dragovoljca« u sustav bande...

O moj Pero, kudaš . . . ?

*

»Mora, bre, da se i on bori,« reče komandir Djoko komesarskom njuškalu izdavajući zapovied za napadaj na bosansku varoš.

»A nego šta!« odpovrnu Judaš u drugom koljenu. »Dat ćemo jednu pušćerinu za nj i za kljastog Maksa, pa neka ćoravac drži ciev, a ljevoruki neka gadja...«

Salamona oblije rumen od takva rješenja.

Opsovavši po nacionalnom obredu svoje drugare Djoko razbaca okolicom iznemoglu raju i zviždne juriš.

Vatra bijaše žestoka, osobito iz onoga grma, za kojim ležaše kombinirani sastav Pero-Maksa. Ne izostade uspjeh. U prvom naletu, u silnom žaru pade mrtvac...

Kada je ćoro pogledao bolje onim zdravim okom, ustanovio je tužnu radost, da je od objeručne vatre ubijen komesar.

Ostavivši jednorukome u šaci pušćerinu, sam razoruža mrtvaca, skine mu oznaku i sačuva je za se, a tad... ču se medju neborcima oslobodioci-ma prvi puta zapovied novoga komesara: »Povlači se!«

U gomilama izvršiše drugari radostnu zapovied.

»Hoćemo tega za komesara!« povika jedan za sve pokislom komandiru pokazujući na svjetskog galženjaka Kerempuha.

»On zna zapoviedati...«

Ne misleći mnogo tvrdi se Djoko složi s odrpancima.

*

»Znaš, druže,« poučavao je Djoko, bivši pekar, novoga člana oslobodilačkog pododbora — masteći u toploj seljačkoj sobici podbradak izpečenom janjetinom i bielim kruhom, Ovo ti je sve jedna stoka. Osim par sušičavaca i nas Srba, ostalo ti je sve pustolov, ženskaroš i buhara. Nemaš tu prava čovjeka, sve tat, gori od gorega, a pismena čovjeka ni za liek.

Da mi nije, kako sam sebi sam pomogao,« reče đaveći se pečenjem, »k vragu bih pustio tu oslobodilačku vojsku, kakva vojska! I radije bih pekao hljeb za okupatora, nego se borio tolikim vaškama. Ti si pismen čovo, zato si mi dobro došao, i zato sam te pozvao, da se samnom častiš. Znam, da ti na bielu nedjelju nije u ovoj zimi do kisele čorbe s postnim žgancima — kao što to ždere ona vižlad napolju.« Komandir se pri tom nagne kroz prozorić, da bolje označi jaz izmedju one sirotinje i zapovjedništva.

»Nego deder ti njih politički obučavaj, jer moral pada, kao nikad...«

Potepuh Kerempuh žmirne okom, pa će spremno: »Odmah ću sad pred njih, da vidiš moj uspjeh.«

»Ne vjeruješ?« jedva dojoš tu rulju razpoložiti!«

»Ne vjeruješ?« jedva počeka Perica, e onda, da se okladimo... Ja kažem, da će za trenutak nastati od žalosti veselje medju drugarima...«

»Ma da si fašista bio, praštam ti sve, samo ako upali!«

Nosić u ruci janjeću butinu i biela kruha izadje prokšenjak pred strehu i poviče na skup.

Nasta gibanje, a miris toploga mesa privuče i one najbjednije.

»Braćo i prijatelja!« reče Pero Kerempuh. »Jesmo li mi drugovi ili nismo?« Ču se komešanje medju slušačima... Govornik turi slušačima mastnu kost pred oči.» Drugovi mi moramo biti za jednakost.«

»Tako je!« primieti nekoliko glasova.

»Borci i prijatelji, jednakost se mora provesti u svim stvarima.«

»Trebalo bi . . .«

Jače odobravanje.

»Moja braćo, sada će vam vaš komandir pokazati to djelom!«

»Takooo jeeeee!«

»Ja predlažem zato, da ono što je naše, bude vaše . . . Huraaaa!«

Djoko je u čudu.

»Evo, ima u komandirovoj sobi mesa i kruha. Zašto da to tamo stoji (upadanje u govor od silnog odobravanja), čemu da se usmrdi kad ste tu vi, koji ste ga napokon i opljačkali seljaku . . .«

»Taaakooo jeee!«

Kerempuh se osmjehne komandiru zbog svog uspjeha.

»Postoje tu neka skladišta (povici: puna su, od zadnje akcije). No vidite, sve da i nije vaše, jer ste drugari — podielite, kad ste i onako svojim ručetinama sve pribavili . . . (Skup je razdragan i dobro nasmijan, javlja se već i nestrpljenje.) Okanimo se, braćo, priča. Jeste li onda spremni za akciju?«

»Jeeesmooo!«

»Ponovite to . . .«

»Spremni!«

. . . tako se družkani okaniše smrti fašizmu . . .

*

Ali od tada Pero nasluti, da Djoko snuje zlo. To više, što novi komesar lukavstvom ote slavu pekaru.

Zato se Kerempuh stade odpremati iz oslobodilačke vojske u pravu vojsku, to više, što mu je bolestnički dopust već gotovo iztekao, a želja za promaknućem u dorojnika porasla . . .

Politički komesar počne uvoditi medju drugare buržujske običaje govoreći, ako smo naši, onda pjevajmo naše domaće pjesme, a ne »Volga, volga«, ako je fašizam umro, kako je Djoko objavio, onda čemu i dalje o pokojniku zlo govoriti . . . Našavši medju razbojnicima nekoliko krivo zavedenih ovaca i pokajnika, Pero se odluči na zadnji podhvat.

»Kad nestane ova krava,« reče Djoko jednoga dana drugarima, »onda znajte, da je došao naš konac . . .« Pri tom je upro svoj prst u mršava vola, koji je za tu zgodu iz staje pozvan pred znatiželjnike, a zatim je na stajska vrata stavljen čuvar s puškom, jednako kao i pred glavni štab . . .

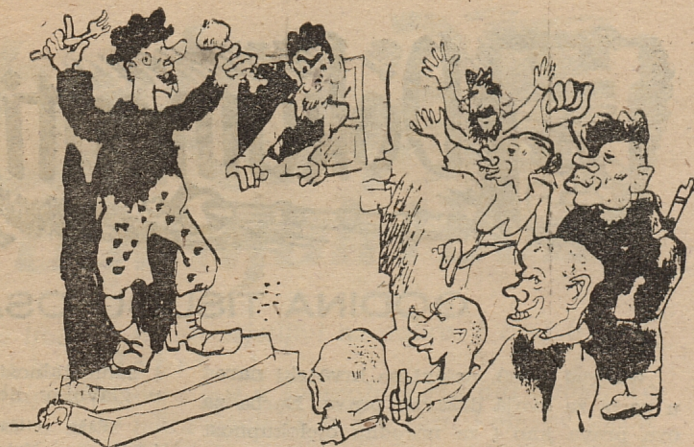
*

Perina je osnova bila divna i osobito se svidjela njegovim najvjernijim katekumenima. Iako je posljednju imovinu razbojničke družbe — vola — čuvao Djokin soldat, Pero je kobnoga dana, kada je komandir poveo u »akciju« partizane, ostavši sa svojim pristašama u zavjetrini, ostvario nevidjeno svoj naum.

U štalu je ušao jedan partizan, a iz štale su laganim korakom nakon dužeg vremena odteturala dvojica . . . pa onda za neko vrieme ponovi se ista šetnja kraj bezazlenog stražara, koji nije ništa protiv toga imao zapoviedjeno.

Naveče, kad su se gladni i bjesni psi povratili u »bazu«, najureni od prave ustaške akcije, komandir je u svojoj »radnoj sobi« našao svoju obuću i odjeću zakrvarenu kao Cezarova toga, i mahom se zgranuo nad neznanim proročtvom vlastite sudbine.

Ne imadjaše mnogo vremena za razmatranje, jer prvo: javiše mu, da vola nema, da tragova njegove plemenite krvi isto nema, i drugo, da Petričine družbe isto tako nema više u sastavu oslobodilačkog odreda.

A vrhu svega toga, sve partizanske borce uhvati najednom takva užasna probava, da je i najnuždnija potjera izostala.

Pero Kerempuh pred svoj odlazak nahranio je družkane mastnim ricinusom . . .

A vola su slastno izpekli prokriomčarivši ga prije toga u komandirovim hlačama, čizmama i surci na svježi zimski zrak.

Badava je Djoko svrstao svoju družbu na poledici i davao im pola sata »Lezi — diži se!« Saznao nije ništa, jer je misterij ove priče bio i suviše kompliciran za njegov okorjeli i banditski um.

*

»Poručniče,« zagrajaše izvidnice s prvih postava u pozadinu! »Poručniče, brže amo!«

»Jest, valaj je on . . .«

Dalekozorom i bez njega prepoznaše vojničari svoga druga Ćoru na čelu pokajničke povorke . . .

»Bome, Pero Kerempuh vodi svoj roj . . .« poviče poručnik P., videći izgubljenoga sina kako se vraća u svoj bunker.

»Pero! Ded nam nešto pripoviedaj!« uzvikaše se stari prijatelji na pustolova Kemerpuha — nakon što je prišio čin na oba rukava.

»Ali nešto posebno hoćemo čuti!« reče nadzorni dočastnik obilazeći urednu nastanbu.

A, lukavac promierivši skupinu vragoljastim kružnicama, prodje — sve bez rieči svojem ležaju, skine vuneni pokrivač i donese ga u gledalište. Smienjenom stražaru, koji je u taj čas banuo medju drugove, oduzme nečujno prasku s pojasa i stavi je na pod. Zatim složivši pokrivač osam puta u mali jastuk — položi ga na prasku, koju upali i sjedne na nju.

U tili čas radoznala se gomila razidje i polegne podom.

— Nadzorni, broji sekunde . . .

Tad grum!!!

Zapuši se prostor, a vražji obješenjak Pero poletje s pokrivalom pod strop.

Netko bi mislio, da su ga vragovi raznieli. Ta, kakvi, odonda poručnik mora strogo pregledavati brojčano stanje bombi medju momcima.

Liet na gunju, pomoću torpedo bombe postao je novi sport u našoj sati . . .

»Ako ne vjerujete, pokušajte sami letjeti!«

Pero Kerempuh donese družini pod bor pegršt vedrine u — — — nastavcima.

Dokumenti hrvatske državnosti

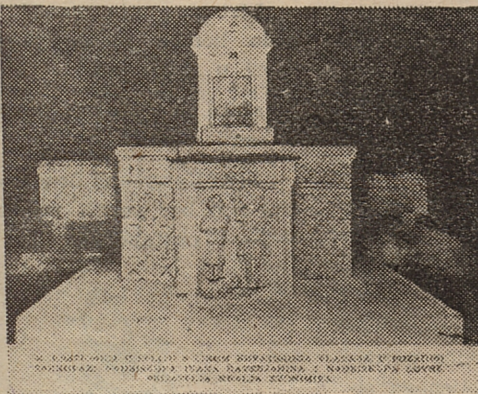
GODINA TISUĆU OSAMSTO ČETRDESET OSMA

Od god. 1790. nalazi se hrvatski narod u borbi za svoja državna prava. Borba za ova prava kao i za narodnu cjelokupnost dosegla je svoj vrhunac god. 1848. Te je godine nastao prevrat u Beču, koji je ugrozio samo habsburžko priestolje, a iste su se godine dignuli Madžari protiv Beča.

Za vrieme tih burnih dogadjaja u Beču i Madžarskoj u Hrvatskoj je preuzeo vlast ban Josip Jelačić. On je postao stvarni gospodar Hrvatske. On je izdao proglas, okružno pismo, upućeno cielom narodu u Hrvatskoj i Slavoniji, da samo on kao vrhovni zemaljski poglavar ima pravo izdavati naloge, a ničije druge naloge ne smije se slušati. Ovim činom prekinuo je svaku svezu s Madžarskom. Jelačić je sazvao hrvatski narodni sabor u Zagreb, koji je zasjedao u lipnju i srpnju 1848. Sabor je ukinuo kmetstvo, te je seljak postao gospodar svoje zemlje, zatim je uveo obće plaćanje poreza, t. j. da i plemići plaćaju porez, i odredio, da se hrvatska vlast obnovi u staroj snazi od Drave do Jadrana, a Dalmacija sjedini s Hrvatskom.

Sabor je banu Jelačiću predao neograničenu vlast i na području gradjanske i vojničke uprave, čime je on postao jedini gospodar Hrvatske:

»Imajući neograničeno pouzdanje u srdce i dušu, volju i namjeru, kriepost i vještinu svoga svietloga bana, odlučije je (hrvatski sabor) njemu povjeriti svoju sreću i privremeno mu predati izvanrednu neograničenu vlast i punomoć, kojoj se bezuvjetno imaju pokoravati sve vojne i gradjanske oblasti u čitavoj domovini.«

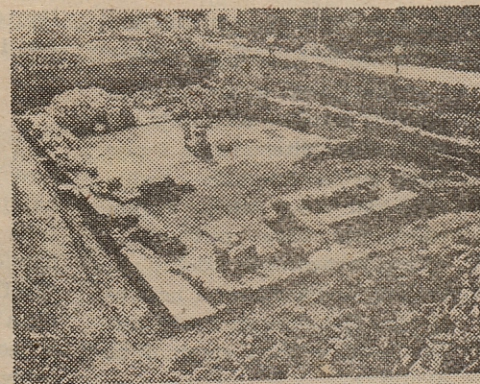
U austrijskom caru iz dinastije Habsburg gledali su Hrvati slobodno izabranog hrvatskog kralja, kralja »kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije«, pa su dne 10. lipnja 1848. poslali predstavku, u kojoj jasno izrazuju svoju državnu sviest i samostalnost. Predstavka sabora kralju u glavnim dielovima glasi:

"Vaše veličanstvo! Poznata je stvar, da je kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija, premda je već kroz sedam i po stoljeća s Ugarskom u sreći i nesreći skopčana, uza sve to neprestano sačuvala svoja nekadašnja prava i narodnu slobodu, te do dana današnjega nije nikada priznala nad sobom madžarsko gospodstvo. Već u prvom početku saveza ove kraljevine s Ugarskom (Madžarskom) bio je Koloman prvi madžarski i hrvatski kralj posebno krunjen hrvatskom krunom, a kasnije uzdigla je ova kraljevina na ugarsko priestolje više kraljeva izabranih svojom vlastitom voljom, naime Karla Roberta. U Zadru izabrao je narod ove kraljevine skupljen na saboru za kralje Ladislava Napuljskog i Tvrdka I. Bosanskog. U ono odlučno doba, kad je kuća Habsburžka počela tražiti svoja prava na ugarsko priestolje, izabraše Hrvati na Cetinu 1526. (zapravo 1527.) za svoga kralja Ferdinanda I. još prije nego su to učinili Česi i Madžari . . . Upravo tako dokazao je naš narod svoju narodnu i saborsku neodvisnost, kad je za Karla VI. pristao na pragmatičnu sankciju nekoliko godina prije nego su Madžari ili koji drugi narod austrijskog carstva . . . Na ovaj način vladala se je ova trojedna kraljevina kao slobodan narod i s madžarskim sasvim jednak... Samostalnost ove kraljevine još jasnije dokazuje to, da je do danas sačuvala svoj sabor nezavisan od madžarskog, na kojemu su nekada, do vremena Ferdinanda I., kraljevi osobno predsjedali i gdje su se obično izabirali i proglašivali za kraljeve Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. Na ovom saboru ima ova kraljevina još i sada svoje zakonodavstvo . . . i svoju vlastitu upravu . . . povjerenu banovima, koje jedino i samo o kralju ovise . . . Banska vlast protezala se, kako to svjedoče nebrojene izprave i zakoni, od Drave i Dunava do Jadranskog mora, a banovi podredjeni jedino kralju za svoju vlast u ovoj zemlji bili su uviek sasvim nezavisni od ugarske kraljevine . . . Oni su zajedno sa saborom upravljali zemljom . . . Naš se narod čvrsto drži slobode, koju su mu naši otci sačuvali kroz toliko vjekova . . . Kraljevina Hrvatska, Slavonija i Dalmacija imaju svog vlastitog kralja, koji se je svečanom zakletvom obvezao njima kao i kraljevini Ugarskoj, da će čuvati i braniti bez ikakva uštrba njihova prava i slobodu . . ."

Hrvatski je sabor bio uviek sviestan svog značenja kao vrhovnog političkog tiela u Hrvatskoj, koje ima vrhovnička prava odlučivati i s banom upravljati zemljom. Hrvati su podpuno sviestni, da je Hrvatska posebna kraljevina, prema tome posebna država, vezana o austrijsko carstvo osobom vladara.

Nakon što je Hrvatska ovako odlučno stala na stanovište samostalne, o Madžarskoj nezavisne države, nastojao je Jelačić mirnim putem riešiti odnose s Madžarima, koji su htjeli Hrvatsku učiniti madžarskom pokrajinom. Madžari nisu pristali na mirno rješenje spornih pitanja, jer su htjeli pokorenu Hrvatsku, koja će slušati njihove zapoviedi. Radi toga je ban Josip Jelačić naviestio 7. rujna 1848. rat Madžarima ovim riečima:

»Mi hoćemo jednakost i ravnopravnost svih naroda i narodnosti, što živu pod ugarskom krunom. Budući da ugarsko ministarstvo drži, da ne može pristati na ove uvjete, nalaže nam čast i dužnost, da pokušamo zadnje, da se latimo oružja.«

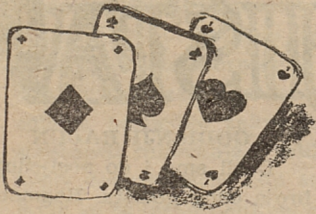

U Zagrebu osnovao je Jelačć bansku vladu s 5 odsjeka: za unutarnju upravu, bogoštovlje s nastavom, bojne poslove, riznicu i pravosudje. Hrvatska će dakle suvereno upravljati sama sobom. S 40.000 vojnika krenuo je zatim Jelačić put Varaždina. 11. rujna prešao je Dravu i sjedinio Medjimurje s materom-zemljom, Hrvatskom. Jelačić je u svojoj vojsci imao vojnike samo iz jednog diela Hrvatske: one od Velebita, Une i Save do Dunava i Drave. Nije u njoj bilo Hrvata iz Dalmacije, koja je još bila neposredno pod Austrijom, niti iz Bosne i Hercegovine, koja je još bila pod osmanlijskim vrhovništvom. Ipak je i s tom vojskom učinio velika vojnička djela.

U Beču je buknuo prevrat protiv Habsburgovaca, pa je Jelačić krenuo najprije put Beča i tako spasio svojom vojskom Habsburgovcima priestolje, vjeran prisezi, koju je kao vojnik dao kralju. Mjesto kralja Ferdinanda V. došao je na priestolje mladi Franjo Josip I., koji je imenovao Jelačića gubernatorom Rieke i Dalmacije. Nakon mnogo stoljeća bile su opet, iako na vrlo kratko vrieme, nekadašnja Primorska Hrvatska — Dalmacija — i Sjeverna Hrvatska, sjedinjene. Jelačić je bio gospodar od Splita i Kotora do Rieke, Mure i Zemuna. Jedino Herceg-Bosna i Istra bile su izvan njegove uprave.

God. 1849. svladan je madžarski ustanak protiv Habsburgovaca, u kome je jednu od glavnih rieči imao ban Jelačić radi obrane Hrvata od madžarskih presizanja na području hrvatske državnosti. Nekoliko je puta pokazao snagu hrvatske vojske na bojnom polju, te je s austrijskim vojskom ušao i u samu Budimpeštu.

Z. TANODI

IGRA S O. K. MOMCIMA

Bila su dvojica: jedan Englez, jedan Amerikanac. Ovom posljednjem ukočio se tokom pripoviesti tupi mozak. Spasili smo ih u bari nakon što su bombama porušili nastanbe jadnih izbjeglica. U njihovoj domovini »zaradili« bi za taj posao naši zrakoplovci posebni linč na Broadwayu, uz prigodne pozivnice.

Na divljem Balkanu dočekala ih je znatiželja biele rase i pristojna vojnička baraka. Napominjem uz put, da ih je obadvojicu oborio moj Mujo običnom strojopuškom . . .

Englez je gledajući moj bodež, samokres i užasno blatne čizme padao u sve dublje razmatranje a uz to mu je iz očiju neprestano provirivao glupi prezir na cieli sviet. Izgledao je kao panj, iako je nastojao pružiti dojam lorda. Jack bijaše mnogo jednostavniji, te videći na stoliću vinsku bocu odšepa ususret alkoholu. Nagnuvši čvrsto gotovo se zadavi od oduševljenja.

— Whisky! — poviče svojem kameradu.

— Kakav viski, to je obična domaća žganica, — rekoh oduzimajući Yankeeu sadržaj.

— Gentlemeni, — rekao sam, — iako toga nisu vriedni — prije nego podjete u mirovinu, nudim vam okladu . . . —

— Okladu? uzklikne Jack, kome se već osovina ljuljala.

— Kladim se Angloamerikom, da ste čas prije sudjelovali u najvećem zločinu sadašnjice. Ja ću to dokazati...

Englez s visoka pogleda moju malenkost. Razmatrao je bi li se uobće upuštao u takovu igru . . .

— Izgubim li, — rekoh, — platit ću vam trošak u zlatnicima . . .

— U zlatnicima, — oglasi se koštunjavi.

— Da u starom hrvatskom novcu, koji mi ostade kao spomen od djeda. — Izgubite li pako vi, zadovoljit ću se vašim stidom. —

— Sklapa se dobar posao, — reče Amerikanac nalaktivši se o stol. Nevoljko i tromo dosmiče se na klupu Lord.

Povadismo kupove karata:

— Boys, — promumlja Britanac, — ako se već upuštam u igru, tražim da bude u svakom pogledu fair. —

— To se samo po sebi razumije . . . — odpovrnuh odpljunuvši čep s nove boce, koju neprijatelji bez ikakva bontona potegnu objeručke. Jack, koji je izjavio, da ne razumije okladu, povali se po strani.

Ostala dvojica sukobiše se uvjerenjima.

Bacih prvu kartu: — Mister Klops, vi imate parlament . . .

— Vrlo stari parlament, sire! —

— Mister Klops, vi ste pomorski narod, — nastavih . . .

— Od pradavnih vremena, boy. —

— Prijatelju dobri, vi posjedujete dugu poviest . . . —

— Veliku i sjajnu historiju . . . — O. K.!

— Vaše lordstvo, Britanija ima i književnu tradiciju . . .

— Najveću na svietu, u prošlosti i budućnosti — dometnu pilot. — Naš najveći dramatik, ali što ću govoriti o tome, kad sigurno ni čuli nikad niste za ime jednoga »mistera Shawa«!

George Bernard Shaw, izpisah ja po tvrdim daskama, uobće nije Englez. On je Irac jednako, kao i mnogi drugi, koje vi svojatate . . .

Sad tek započe bitka.

Postavih novu stupicu:

»Zar ne, gentleman, svaka englezka kuća ima bibliju...?

Srušeni zrakoplovac segne u džep.

— I sada je imam, —

— Ah sveti Jeronime, — uzdahnem ja, prevrčući farizejski očima. — Kamo sreće, da si baš ti — Balkanac — morao uljudbenom svietu prevoditi mučne redke . . . Inače bi još danas Europljani ostali na grčkom prievodu.

Englez jedva shvati.

— Ah, jadni hrvatski rode, — nastavih ja svoj plač. — kako si ti zaostao medju narodima, kad si tek 1102 godine objavio svietu, da posjeduješ parlamenat od dvanaest plemena (A Englezi ga imaju negdje od 1215).

Neprijatelj proguta slinu.

— Da, da, Mr. R. A. F.-man, gdje smo mi Hrvati do vas, starih pomoraca. Mi smo tek u sedmom ili osmom stoljeću posjedovali ratnu mornaricu. Nije bila doduše baš bogzna kako jaka, ali dovoljna, da vršimo izkrcavanja u Italiju . . . —

— I inače smo mi jačan narod. Prvoga kralja okrunili smo tek 925 . . . , a vi vašega?

— Znadete li vi, mister, što govorite? — zabezekne se Njegovo Lordstvo. — Ako je sve to istina, što rekoste, onda ću ja pocrvenjeti od stida kao feferon . . .

»Goddam!« uzklikne američko diete boxa i saksofona.

Nastavih svoju igru u stavu bezazlenog pripoviedača:

— Vidite na primjer plemeniti gospodine, ovaj vojničar Turopoljac, koji je ovaj čas donio drva za loženje peći posjeduje plemstvo iz 1242. godine . . . Je l' Imbrek tak?

Lord potone pod stol.

— Što? Vi mene smatrate budalom? Znadete li vi, da moje plemstvo potiče čak iz godine 1430, kada je još na Otoku bio službeni jezik francuzki!—

— Bravo — povikah ja, — Onda za utjehu zračnim gangsterima primjećujem, da je na crkvenim saborima pred više od tisuću godina hrvatski jezik već služio uz bok latinskoga. Nadalje da je hrvatski jezik bio diplomatski jezik turskoga carstva, da su prve knjige na hrvatskom unatoč prekomorske konkurencije izišle davno prije gutenbergove rotacije . . .

— Ili . . . O čem, o čem želite, da govorim, u čem da se natječemo s velesilom Britanijom. — Pokažite svoju moć. Bacite karte.

Hoćete kulturu? —

— Znadete li, gospodo razarači sirotinjskih bosanskih domova da je Bosna ponosna osmanlijskoj carevini dala 24 velika vezira, a slavnom Kairskom sveučilištu idejnog začetnika?

Nadalje, da su silne pobjede Osmanlija na evropskim bojištima izvojevali Hrvati . . . Dok su u isto vrieme braća muslimanskih prvaka, kao branitelji Zapada stajala nasuprot — poreći se za svaki pedalj ostataka hrvatskoga kraljevstva?

Svega toga vi ne znate, niti ćete zapamtiti kad vam nabrojim. Upamtite ipak jedno: da ste u ovom zaturenom čošku Europe zaboravili izvor vlastite kulture, i da pljujući po nama ostajete neprijatelji biele rase . . .

Nema napokon smisla nabrajati slavu i čast naših vojnih zastava nema nikakve svrhe spominjati aristokraciju Dubrovnika, stariju i jaču i najčišću na svietu. Davno prije nego u Englezkoj poviesti započe surova rabota i klanje medju kraljevima, hrvatski je narod već imao svoje državničko obilježje.

I nitko vam se nije do danas, tako krvavo narugao kao veliki Shakespeare, kojega su vam puna usta.

Mi smo Hrvati u svietu ostavili spomen junaka i branitelja, a vi, vi imate poviest punu umorstava, bluda, gramženja za novcem i tudjom imovinom.

Pa ipak, vi ste plemeniti demokrate ,a mi smo roblje nepriznato.

Zagrcah se u biesu, kao da napadam Henrika zloglasnog zbog umorstva nadbiskupa Cantreburrijskoga pred oltarom, kao da obtužujem Burski pokolj, i pomor gladnih u Indiji . . .

Probliediše sužnji, Amerikanac se splošti kao knockouta, Engleza napusti hladnokrvnost i u tom času svu težinu položaja rieši jedan »Glu—glu—glu« pravoga zagorskog purana, našto Lord osjetivši nostalgiju za tako riedkim jelom svoje trpeze, pade ničice k zemljanom podu i zavapi:

»Yankee, dodji, igra je izgubljena, pripomogni da gentlemenu očistimo čizme . . .

A. HYL

NAŠA OGNJIŠTA I BOJIŠTA

POKRET, A NE STRANKA

Poglavnik je već prigodom osnutka Ustaškog pokrta namienio tom pokretu dva velika i značajna zadatka, koja su izvirivala iz poviestnih potreba hrvatskog naroda, a to su obnova Nezavisne Države Hrvatske, a nakon njezinog obnovljenja, borba da se svim sredstvima obrani državna samostalnost Hrvatske.

Prvu je zadaću Ustaški pokret, zahvaljujući ustaškoj odlučnosti Poglavnika, sviesti ustaških boraca i narodnih mučenika, spremnosti cielog naroda, kao i pomoći savezničke Njemačke, izvršio, et je hrvatski narod oslobodjen od tudjinskog jarma.

Država je obnovljena. Sliedilo je izpunjavanje druge zadaće unutarnje uredjenje Nezavisne Države Hrvatske, koji zadatak sigurno nije laganiji od prvog zadatka.

Ustaški pokret uzeo je prema tome, kao temelj svog djelovanja obće narodne potrebe. Obnova države Hrvatske nije politika Ustaškog pokreta, već je ona izpunjavanje potreba i želja cielog naroda. Pokret za oslobodjenjem naroda izpod tudjinske vlasti ne spada u okvir politike jedne stranke, jer to nije pitanje jedne stranke, nego cielog naroda. U oslobodilačkoj borbi hrvatskog naroda nije zato moglo biti nijednog Hrvata ,koji ne bi svojim radom i mogućnosti sudjelovao narodnom pokretu oslobodjenja. Svi oni, koji su bili protiv nezavisnosti Države Hrvatske ,ti i onako nisu sebe smatrali Hrvatima, već su se nazivali svim mogućim slavosrbskim nazivima, a isto tako i stranke, za koje su oni "glasali"! Svi Hrvati ,kao jedan, čekali su dane svog oslobodjenja, za državom su težili, za nju su se i borili.

Ustaški pokret je time ,što je uspio svojom borbom obnoviti državu Hrvatsku jedini od svih pokreta u našoj poviesti, koji je svoje zadatke doveo do podpunog uspjeha ,jednom riečju, koji je pobiedio. Ustaški pokret je svojom pobjedom izpunio stoljetne želje našeg naroda, te je svojom pobjedom stekao neprocjenjive zasluge pred poviešću.

Obnova države ne može biti politika jedne stranke. Država se stvara voljom i borbom cielog naroda. Ustaški je pokret na sebe preuzeo obnovu Hrvatske Države, stoga je on i predstvanik naroda u oslobodilačkoj djelatnosti. Zato Ustaški pokret nije i ne može biti stranka. On u sebi uključuje borbu za oslobodjenje hrvatskog naroda i za uredjenje hrvatske države. U Ustaškom pokretu sakupljeni su seljaci, radnici i intelektualci dakle, on nije predstavnik ili zastupnik jednog staleža, nego svi staleži nalaze u njemu riešenje svojih nacionalnih i družtvovnih pitanja. I u tom pogledu Ustaški pokret nije i ne može biti stranka.

Ustaški je pokret svim mogućim sredstvima i snagama pristupio uredjenju Nezavisne Države Hrvatske. K tomu poslu pozvani su svi Hrvati, koji osjećaju ljubavi prema vlastitom narodu. Uredjivati državu danas znači braniti je od svih njezinih neprijatelja. Ustaški pokret opet izpunja želje i potrebe naroda, da obrani svoju državu. Toj se borbi Ustaški pokret posvetio s najvećim samopriegorom, tako da se već tri i pol godine nalazi u ljutoj borbi s vjekovnim neprijateljem hrvatskog naroda, koji se danas javlja u obliku četničtva i partizanstva.

Nema naroda na svietu, koji ne bi težio za svojom državnom samostalnošću. Pogotovo nema naroda na tom svietu, koji je toliko stradao od drugog naroda, s kojim bi morao dalje živjeti u državnoj zajednici, kao što je to kod nas Hrvata. Zato je i bila tako jaka i djelotvorna ustaška oslobodilačka borba, jer smo znali, što znači biti rob drugog naroda.

Ponovno nametnuti hrvatskom narodu misao o zajedničkoj državi s kojim drugim narodom znači dovesti ga natrag u robstvo. Ustaški pokret kao narodni pokret, opet izpunjava želje naroda, koji je preko krvi boraca i žrtava cielog naroda dao najbolji i najjasniji plebiscit svojih želja i nastojanja. Ustaški pokret u toj borbi ne nastupa kao stranka, koja se bori protiv nekog stranačkog neprijatelja, kao da su u pitanju drugorazredne prepirke. Naprotiv, Ustaški pokret brani temeljna prava svog naroda, a to opet nije politika, nego narodna dužnost.

Ustaški pokret zastupajući i braneći hrvatsku državu čini najvriednije djelo za našu narodnu zajednicu. Stoga je svaki pripadnik hrvatske narodne zajednice dužan podpomagati ovu veliku borbu za očuvanje Nezavisne Države Hrvatske, vršeći time samo svoju dužnost prema narodu.

i. c.

GODIŠNJI RAČUN

Došli smo i do posljednjeg broja ovog godišta. Razmaci i podjele vremena u životu postoje i radi toga, da bismo mogli ono što je za nama pregledati i — ponovno usmjeravati budućnost što pravilnije i što bolje. Da su ustaše bili na mjestu, »na liniji« — to priznaju i nehotice upravo i protivnici. U svom žaru da pronadju neke obtužbe na ustaštvo, ne mogu pronaći druge rečenice tek: »... sada istina da, ali prije.« Šaljivo je tek to, da je ta rečenica na isti način od istih bila izgovorena i prošle godine a i predprošle.

Medjutim, zašto ipak nije sve — idealno. Jer idealno je savršeno, a mi smo ljudi. Ljudski pak i savršeno ne može biti.

To je stalno i isto lani i preklani — uviek.

Što nam je pak doniela ova prošla godina drugačije nego li prošle godine? Doniela je u prvom redu što protivnici zovu »porast i podizanje ustaškog kursa«. To pak znači — da je mnogim ljudima uspjelo ipak progledati. Od ostalih dobrih posljedica jest i ta, da su nam redovi sada zaista pročišćeni — i na našoj strani nema više nikoga, tko bi kolebao pitajući se gdje mu je mjesto niti tko bi se dao i najstrašnijim prietnjama zastrašiti. Jedinstveni smo kao nikada dosada.

Tekuća godina, koja se približuje i svom kraju, doniela nam je i mnogih drugih spoznaja i izkustava, od kojih su neka bila i — prilične ciene — skûpa. Težka je bila spoznaja za one, koji su svoju nepokretnost i špekulaciju skrivali iza čarobnih formula »bivših« stranaka. Ljudi nisu htjeli uvidjeti da, kad je narod u p o k r e t u, tada ne postoje stranke, pa niti »bivše«. I — o tom su ih poučili upravo naši protivnici, s kojima su oni željeli tim svojim »neutralnim« držanjem doći do nekih veza. Prvaci tih »bivših« platili su mnogi glavama svoje pretjerano po-

vjerenje prema neprijateljima Hrvatske.

Ustaška Hrvatska se niti ove godine niti ikoje niti jednim potezom nije ogriešila o Hrvate. Ali ako je grieh skrbiti se za sreću, budućnost i obstojnost ovog napaćenog naroda, ako je grieh i zlo ljubiti ovu dragu grudu, ako je prekršaj živjeti samo za ovaj dragi narod i ovo sveto tlo — tada je najveći grieh što smo se rodili Hrvatima i što smo se rodili poštenim ljudima. Jer jedino da smo se rodili kao bilo koja slavosrbska pasmina i da smo se kao neljudi — mogli bismo razlikovati i pronalaziti nekakove griehe i prekršaje, gdje ih nikada nije ni bilo.

Ako je grieh plaćati i vraćati dug zločincu i zatorniku, izdajici i slabiću, — ako je grieh osvećivati popaljene domove, oskvrnjena najdraža bića, poklanu braću, obezčašćena svetišta, ako je, ponavljam, grieh ljubiti domovinu svim svojim bićem — tada — što možemo — s tim smo »griehom« rodjeni, samo za njega i po njemu živimo, radi njega, za njega i s njim ćemo i umrieti pa bude li se to moralo još i ove godine.

Prošla godina — to jest još tekuća — doniela je i promjene na našim granicama. Susjedi su izmienili nešto svoje oblike. Možda se tkogod i nagleduje s bilo koje strane sa stanovitim računom, od kojeg malodušnici strepe i boje se. Možda. Ustaše ne. Mi znamo, da smo se rodili kao Hrvati i ne možemo drugačiji niti umrieti. Pa ako bude to uzrok da padnu naše glave — i opet ne može se ništa izmieniti, tek — ustaške glave ne padaju bez skupe i dostojne zamjene. Ne plaši nas nitko i ništa. Jer plaše se samo slabići, koji prije svega misle na sve drugo nego li na — obraz, čast i poštenje.

Mi smo tu. Jer tu su bili naši otčevi, djedovi — jer mi smo niknuli iz ove zemlje, živimo od ovog zraka, radujemo se ovom suncu i — nigdje ne postoji za nas ljepše rieči od naše drage domaće, hrvatske, ne postoji ljepše nauke, ljepšeg gesla od starog, starinskog: Hrvatska Hrvatom.

To poručujemo za buduću i buduće godine braći, prijateljima i neprijateljima, saveznicima i protivnicima. I onima upravo, koji o tom drugačije misle, s posebnom napomenom, da će ih hrvatski narod uvjeriti o tome i prisiliti na poštivanje njegovih prava.

Neki najviše pitaju rieči, koje bi osvietlile budućnost, svedj se poštapajući na staru rieč da »sila Boga ne moli«... Istina — tek — svaka sila za vremena, pa i ona, koja po mišljenjima nekih predstoji, kao strašno zlo. Niti da se cieli sviet uroti protiv nas, to ne mienja na osnovnim zakonima našeg življenja ništa. Što je do tada bilo dobro, pošteno, liepo i istinito — ostaje i dalje, pa čak i ako uz prietnju najstrašnijeg hoće od nas iznuditi protivnu rieč.

Uznemireni živci su tek onima, koji misle u uzkom vidokrugu sebe i svog nosa. Koji se tek samo za to brinu, tek to ciene. Ostalima, prije svega ustašama, posve je svejedno, što će se s njim pojedincem dogoditi — ali neka je Hrvatska sliedeće i svih budućih godina — sretna, velika, slobodna.

NJEMAČKA NOVA ORUŽJA

o kojima se danomice priča i nagadja. Tu treba u prvom redu spomenuti njemačka dalekometna oružja »V 1« i »V 2«. Njehova upotreba izazvala je pravu paniku kod svih njemačkih protivnika, o čemu nam najbolje dokaze pruža englezko i američko novinstvo. Na istome mjestu nalazimo danomice dokaze strahovanja pred upotrebom novih i još strašnijih oružja, o kojima kadkada dopiru glasovi iza velikog zastora njemačke tajinstvenosti. Osim odmazdnih oružja pojavila su se i druga, posebno za borbu protiv oklopljenih kola i brzih sastava. Tu možemo spomenuti ona, koja su već primienjena, i to sa znatnim uspjesima na svim bojištima, dok o onome, što kriju njemački tajni arsenali — poviest šuti!

USTAŠKI POGLEDI

AKROPOLA BALKANA

(Današnja najiztaknutija zemlja Balkana)

Prije dvie tisuće godina Grčka je bila središte ne samo poluotoka, koji je nazvan Balkan, nego je — ujedno — bila i središte čitavog zapadnog, odnosno kulturnog svieta. Atena je bila nosilac kulture, umjetnosti i državnosti. Usred grada dizala se je na stopedeset metara visokoj stieni tvrdjava Akropola s najstarijim svetištem i kraljevskim dvorom. Ta tvrdjava, uzdignuta iznad ostalih kulturnih središta, bila je simbol grčke snage: vjere, umjetnosti i vlasti negda slavne atenske države.

Danas je Hrvatska najiztaknutija zemlja — kao što je bila najslavnija i najmoćnija u vrieme kralja Tomislava, Krešimira i Zvonimira — ne samo po svojoj snažnoj kulturi, ne samo po svom vojničkom obranbenom zidu kršćanske i zapadnjačke uljudbe, ne samo po svom gospodarsko-materialnom bogatstvu, nego i po svom važnom geopolitičkom položaju.

U vojničkom pogledu pak, može li se naći snažnijeg naroda ne samo na Balkanskom poluotoku, nego uobće i u čitavoj Evropi? U konačnoj borbi protiv Avara Hrvati su kao prvorazredne udarne čete suradjivali s Karlom Velikim, prvim stvarateljem carstva na zapadu (792. god.). Hrvati su — 1241. god. — spremili podpuni poraz Tatarima u Podgorju (Hrv. Primorje). Tu je hrvatski vojvoda Kres spasio i samog kralja Belu, kad je jedan tatarski vojvoda nanišanio lukom na nj. Da se Hrvati protiv Mongola nisu tako sjajno održali, tko zna, kojim bi tokom pošla poviest Evrope? U osvajanju Balkana Osmanlije su najveće gubitke i bitke imali baš na hrvatskom tlu. Tada — U XVI. stoljeću — ni najteže i najkrvavije doba hrvatske poviesti nije slomilo akropolu Balkana. Onda je hrvatski narod doživio najkrvavije dane, najveće vojničke napore, strahovite gubitke, ali i jedinstvene triumfe i uspjehe u nejednakoj borbi protiv osmanlijskih osvajača. Na tri hrvatske županije: zagrebačku, varaždinsku i križevačku uključivši velik dio Korduna s Karlovcem uzprkos najtežih udaraca tursko kopito nije moglo stati, jer je akropola Balkana u tom dielu Hrvatske bila odviše visoko od pokorivosti. — U Tridesetgodišnjem ratu Hrvati su poznati po cieloj Evropi: u Češkoj na Bieloj Gori, kod Lützena protiv švedskog kralja Gustava Adolfa, u Normandiji i Nizozemskoj, u francuzko-bavarskom sukobu na strani Austrije kao englezki saveznici za vrieme »sjajnog viteza« Eugena Savojskog. Nadalje, Hrvati ostadoše nezaboravni sa svoje dvie pukovnije u Napoleonovom vojnom pohodu na Moskvu, gdje su spasili Napoleonu život. Taj »najveći general svieta« dao je priznanje hrvatskim vojnicima ovim riečima: »Hrvati..., vi ste stekli slavu i neumrlu čast. Ja nikada nisam imao hrabrijih i boljih vojnika.« — Hrvati su spasili Beč u madjarskoj buni 1848. godine. Oni su sa svojom »vražjom divizijom« proslavljeni i u prošlom svjetskom ratu. A u današnjem svesvjetskom metežu hrvatski ustaški borci ostat će epopeja junačtva i izdržljivosti protiv napadačkih skupina. Takve junake-borce radjala je i radja Akropola Balkana.

Sviestni smo, da na Balkanu nema akropole nad Hrvatskom, da nema sreće, mira i blagostanja bez Hrvatske Države. A i svatko onaj, koji vodi računa o Balkanu, mora uočiti ovu činjenicu: bez obzira na vremenske simpatije ili antipatije — da je Hrvatska najodlučnija zemlja Balkana, da je po kulturi, vojničkoj vrlini, prirodnom gospodarstvu i ljepoti najiztaknutija, i da se bez nje ne može riešiti čvor Balkana za konačno smirenje.

V. ROSIĆ

KNJIŽEVNIK I DRŽAVA

Rekoše: prvi je pjesnik slomio gusle javorove nad hrvatskom mizerijom, posljednji će genius patriae skončati u ludnici naše stvarnosti.

Bilo je do nedavna opravdanih razloga ovom mračnom gledanju na razpeće hrvatskih umnih radnika. Dobrovoljno stražarenje naših djedova, pred vratima kulturne Evrope, vječno krvarenje i pustošenje neujedinjenih zemalja, Antemurale i »reliquiae reliquiarum«, sve se to saplelo kao trnov vienac oko pronicavih nastojanja ili bolje, pokušaja hrvatskih umjetnika, da Hrvatsku domovinu ovjekovječe i na peru, kada je već na maču čuvena.

Tu ćemo razumjeti ono propinjanje pionira Vitezovića i drugih za njime, da Hrvatskoj oduzmu pandurski štap i omoguće duhovni procvat. Život i rad ovih predteča i prvih orača književne njive strašni su u svojoj kobi.

Zapad, taj lažni i okrutni zapad gurnuo nas je s nožem utisnutim u šake, kao prve kršćane u poviestnu arenu, i dok mi krvarimo, kao Ecce homo, za nama, za našim ledjima spletkari Sv. Stjepan i Duž i kamarila, Rim i Babilon, jer znaju svi, da smo sigurni i da ćemo pošteno bdjeti na mrtvoj straži protiv Iztoka...

Cvate Rim, Beč se zabavlja, turniri se redaju Španijom, trubaduri oblijkuju Francuzkom, Firenza je premazana slikama, obtočna kipovima. Sve živi u miru, bezbrižnosti i sigurnosti, i samo se dvorska gospoda čudom načude svakoga ljeta, kada se pred carskim vratima pojavi naoružani delija tražeći barem praha i olova, kad već gospoda sama za borbu nisu.

Hrvatski genij, koji bi niknuo u toj sredini, bio je već u kolievki osudjen, da se živ izjeda nad vlastitom nemoći, jer kod nas je mogao čovjek: ili biti velik, pa umirati od gladi, ili biti član družtva, klike i grupice, koja drži tudjinske skute, i u tom slučaju uživati cesarske stipendije, a biti glup kao ponoć, sitan ko mušica. Sjajni samovoz, žena u krznu i bankovne dionice činile su čovjeka velikanom, jer napokon svaki je takav u prvom redu Evropljanin, a onda tek Hrvat.

U takvoj obćoj romantici lutahu naši bezkućnici, sirote pjesnici i pisci, jedini iskreni propovjednici slobode i starih pravica.

Što su onda mogli najbolji sinovi pružiti svome narodu, nego suze zle slutnje i mnogo jada. I te bi se u sjeni tudjinskih orlova našao pojedinac — opojen žarkim suncem i težkim vinom — te bi opjevao slavu Tomislava, drzku snagu gusara otočana i velike snove Petra Krešimira, ili bi u kasnoj noći praćen vilama i zlodusima pred kipom u crno zastrte domovine zabugario pjesmu dalekih nada...

Književnik, koji bi kao Vitezović rekao rieč domovine, bio bi prognan kao pas iz Hrvatske, od duševnih i duhovnih purgera. Judini zlatnici jednako kao i svietle mamuze, i zlatna odličja zveckahu našom povjestnicom, dok su idealisti skapali i stradali, do jučer...

Život književnika u kraljevstvu bez pravde i slobode bijaše martirij, mučeničtvo, koje je pokopalo po zabačenim grobljima mnoge talente i nade. Zanoseći se nenadanim oduševljenjem talenti su propadali u politici, političari u tamnici, vladari na stratištu, vojskovodje po zaboravljenim pokrajinama. Pa ipak književna luč i predaja nije ugasla ni u najtežim časovima. Što više, u toj i takvoj okolini, u neprestano novim sumornim dogadjajima hrvatski pojedinci stvaraju, stvaraju velika i trajna djela, ali u svima, pa i u komičarima ima grča i boli.

Prepolovljena vjerskim borbama Hrvatska, na medji svjetova, radja umjetnike, neobskrbljenu djecu, puštajući velikana Matoša, da umire od gladi u Parizu — mogao se je i ustrieliti tamo, kao Račić, da je posjedovao bogatstvo samokresa — a kad se je sam vlastitom snagom vratio živ i zdrav, Zagreb za nj ne postoji, nego — Agram!

Utjecaji — oni štetni — mogli su se bez zapreke saditi i presadjivati u Hrvatskoj, a tudjinstvo i —filstvo svake ruke propuštalo se je s liberalnim simpatijama. Jedino u tom slučaju stari upravljajući je duh opraštao umjetnicima moralne i ćudoredne prestupke, dodajući plitku izpriku, da umjetnika u stvaranju nema pravo nitko ograničiti, dok njegov ralpurlartizam ne remeti mir i plićinu političke bare.

Kroz nuždno zlo našega uma i srdca, kroz kulturu, a još više političku romantiku odškrinuše se medju ostalim jednoga dana vrata hrvatskog sabora, a domaća rieč obveseli i začudi domorodce saboraše. Brzo zatim eto pravaške trojke, listići se množe, a strančarsko izjedanje drži pisce u punom dahu gotovo do prošloga rata. U svemu tome sudjeluje romantično Zagorje, Bosna romantična, Slavonija i Sriem naturalizirani bogastvo zemlje i žene, dok Zagora i Primorje skapava u kamenu i pod krilima nemarne monarhije, ili pandžama lava. Posijana zloba i kratkovidnost radja-ju osvetu i koče posao.

*

Rat i poslieratni Krležin nastup gotovo su predzadnje razdoblje ove mučne rieke. Dirajući u još uviek bolne rane shvaćamo zadah poratne atmosfere, vrieme ratnih bogataša, švercera, ćelavca, astmatičnih oficira i političara bez jasnih osnova i gibke kičme. Nepoštenje, bolest, bieda i gospe u svili u lažnom poštenju i nizkoj pohoti napuniše stupce Miroslava Krleže odurnom bogohulnom stvarnošću, ali ga na žalost odvedoše predaleko u prostotu i ludilo. Panonsko blato utuklo je u njemu Hrvata, ono ga je vitlalo izmedju razornih ideologija, koji su skrivile mnogu krv današnjice...

Pod jarmom primitivne tvorevine i srbske samovlade zašutješe povriedjene Muze u Hrvatskoj, a crveni vikači i židovstvom pomagani jugoslaveni baciše na tržnicu sto posto tudjinsku i promičbenu književnost uništivši tako čitavu jednu sjetvu hrvatske literarne njive.

U toj Golgoti i socijalnoj nemoći uzpesmo se do nevidjenih vidika hrvatske knjige. Došlo je Budakovo Ognjište upaliti smrznute duše uspavane domovine. To bijaše prevrat u pisanju. Nacionalizam i samosvojnost prevališe sumnjive brane svesvjetskih krilatica. »Budi svoj!« zaoriše trublje naše Revolucije.

Ta je revolucija neizmjerno proširila medje umnoga rada. Gundulićev san i minijaturna sloboda ostvarena je u svietlu, koje je toliko obasjalo naše vrieme, te se još do danas nitko ne usudi dotaći u velikom djelu Uzkrsnule Hrvatske.

Poglavnikovim ključem otvorene su nevidjene riznice umjetničkoga stvaranja, i samo još treba utišati Aresove trublje, da se val slobode prelije umjetnikovom nutrinjom u svoj simfonijskoj veličini.

Tada će jedanput za sva vremena Hrvatska domovina, što će reći Nezavisna Država Hrvatska, zaustaviti lutanje najvriednijih radnika i dati im nespočitnuti krušac svagdanji, umjetnički, bogodani i dostatni.

Obilje i procvat nekoć dubrovačke, danas ciele Hrvatske Republike bez sumnje će uvjetovati i nove književne vrhunce.

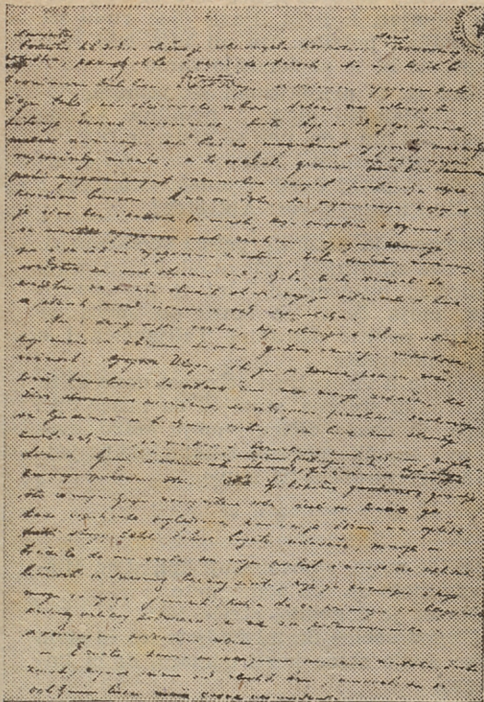
Iz pismohrane USTAŠKOG pokreta

(O ROMANU USTAŠKE BORE)

Do danas su uglavnom sve poviestne prekretnice hrvatskog naroda obradjene u književnim i ostalim umjetničkim granama.

Neka su razdoblja osvojila više pažnje i dala jače nadahnuće umjetnikovu dlietlu, dok su druga opet ostala tek uzput naviještena, te očekuju medju starinama svoga izkrisitelja.

Značajno je, da su revolucionarnu 1848. godinu uglavnom pjesnici i književnici prešutjeli, iako je pojava bana Jelačića povukla za sobom na madžarsko bojište najprvu organiziranu dobrovoljačku djačku četu, u kojoj je bez sumnje bilo ljudi od pera.

RUKOPIS ROMANA „LIEPA PLAVKA"
Izvornik ovog prvog revolucionarnog romana čuva se u pismohrani Ustaškog pokreta. U gornjem desnom uglu priložene prve stranice vidi se žig torinske tamnice, u kojoj je djelo napisano.

Vjerojatno je politički sumrak, koji je usliedio kao odgovor na hrvatske napore Jelačićeva banovanja, ušutkao pjesnike i još za dugo oduzeo volju piscima, da posegnu za djelima i radom nesretnoga bana.

Neuzporedivo veća i uspješnija revolucija, kojoj smo i samo svjedoci, zaslužila je remek djelo hrvatske kulturne moći, a svi pokušaji, koji su u tom pravcu do danas nastali, svjedoče zanimivost i privlačivost ustaške poviestne teme.

Borba, koja se je kroz dugi niz godina vodila u domovini, a u svoj svojoj tajinstvenosti — u emigraciji, upravo zastrašuje svojim obsegom i detaljnošću svakoga, koji bi se odlučio posegnuti u njezinu pismohranu. Uz to do danas još nije šira javnost niti djelomično saznala sve tajne minulih dana. Ustaška borba jednako očekuje svoga povjestničara, kao što stoji otvorena umjetničkim perima.

Prekapajući silne spise samo probranih izvornika Poglavnikove emigracije namece se pitanje: koji bi književni oblik najviše i najbolje odgovarao ovom gradivu.

Bez sumnje je roman najčastniji i najmoćniji za ovakav posao. I to takav roman, koji će u najbližu ruku dostići Nehajevljeve »Vukove.« Po svojoj pristupačnosti djelo će morati poći stopama Šenoine »Seljačke bune«, i još više morat će se svojom monumentalnošću dovinuti Budakova »Ognjišta.«

Vječna je šteta, da se uz Poglavnika u danima progonstva nije našao reporter plemenitiji i dostojniji od Erenburga, a objektivniji od Londresa. Ista nestašica dobrog izvjestitelja ili novinara osjeća se i na snimcima, koji se čuvaju u pismohrani ustaškog pokreta. Tada bi naime u mnogočem bio olakšan posao umjetnicima, a osim toga sigurno bi već prije sviet na prikladan način upoznao napore oslobodilačkog rada.

Povezati borbu u domovini i u inozemstvu bit će osobit problem sve dotle, dok se ne sastavi prva skupna poviest te borbe. — Do danas, bilo je već ozbiljnih pokušaja, a list »Ustaša« je i sam u nastavcima donosio političku kroniku ustaškog rada iz spisa Jure Prpića.

»Tamnica« Zlatka Milkovića, neke Softine novele, kao i objavljena djela Mile Budaka i Jure Pavičića nagovještaju prikupljanje snaga i traženje pravca k ovoj velebnoj zamisli.

Potrebno je vremena, i čini se, više mira, a uz to i konačna odluka, da se na književnom obzorju Hrvatske Države ukaže nova sjajna i nepoznata zviezda, koja će svojim sjajem, istinom i veličinom postati pravo čistilište i odkrivenje potomstvu, a koja će u sebi sigurno sadržati komadičak našega današnjega neba.

Š. T.

ODGOVARAMO SURADNICIMA

P. KOMERIČKI — Božićna pjesma ulazi, druga će čekati.

F. KLARIĆ — Jednu stvar iste vrste već smo primili prije vaše i ta je uvrštena.

M. P. — Crtica ulazi. Ima dobrih zapažanja, dok je osjećanje nešto neuvjerljivo, suviše se filozofira. Ne leži.

F. STANKO — Dramatičnost se ne smije postizavati na račun uvjerljivosti. Dakle manje romantike, a više života. Klonuti se tudjica.

Ustaša J. DOLAČKI — Pjesme smo spremili za sliedeću godinu.

IVAN ČOSIĆ, IVAN STANEŠIĆ — Isto kao Dolački.

Poručnik JOSIP MIOČ — Stvari smo spremili za sliedeću godinu. Slike ćemo povratiti.

R. I. P. T. S. J. M. — Učinit ćemo kako si zaželio.

ŽUBRINIĆ VELIMIR — Potrebno je vježbati. Staro je pravilo, da se prva pjesma riedko tiska, jer prvi se mačići . . .

MILAN ETINGER — Jedan od člančića čeka, a drugi nije za nas.

VLADO OR. — Eventualnom »škartiranju« nije uzrok broj i količina poslanoga.

E. B. — Stvari ćemo skratiti i preurediti.

M. P. — Neke neobjelodanjene rukopise možeš podići.

BORAC — Pjesme vrlo malo donosimo — i to samo probrane, tako da od dviju poslanih ne ulazi ni jedna.

stvar razdielit ćemo u nekoliko nastavaka.

MATIJA C. puk. — Onu drugu

BÖHM — Suradnja je prispjela, ali će čekati sliedeću godinu.

Bf. — Sa slikama smo zadovoljni, očekujemo daljnje.

J. P. — Zahvaljujemo na poslanom.

BOŽIĆ 1944

Stric Miško PRIPOVIDA...

Striče Miško, ti si bio u prošlom svjetskom ratu, daj nam pripovidaj koji od tvojih doživljaja.

Miško: Oču, sinovče moj, jer ne bi, samo da se sitim koji bi. Eeee, bilo vam je to sedamleste, naš prvi bataljun, četvrte bosanske pukovnije staja je na Rombunu na granici Intalije i Slovenije. Bilo je rano proliće. Doli u dolini sve puca i cvita, a u nas gori na vr planine snig do vrata. Na onoj božjoj bilini ne smiš ni nosa pomolit, ugleda te Talijan i odma puca. A kako bi lipo bilo malo se prosunčat, malo se protegnut na sunčanoj toplini onako ko gušćerica. A nismo ti mi ni bili ništa drugo nego baš pravi gušćeri, jer smo i mi priko cile zime bili pod zemljom, nismo što no rič vidili ni sunca ni miseca.

Baš nikako uoči Markovdana doša jedan moj Drinovčanin s urlapa, donijo mi jedno kilo duvana, pozdrav od žene i dice i poruku neka i ja tražim urlap, ko biva dopust, jer da su me se oželili.

*

Nikad stric Miško nije u životu svom suze pušća, a ta put sam se jedva jedvice svlada, da iza svega glasa ne zanabrajam. Sto ti i jednoga, dvi godine se po vrontama mlatiš i gledaš kad ćeš glavu digod usijat, a eto ne dadu ti ni da kući odeš, da vidiš dičicu svoju.

Stisnem oči i od, od pa prid obrslajtmana. Kucnem petom o petu, prsa van. trbu unutra, salutiram i velim: »Meldi georzac, biti georzac virceg tagi urlap.« To ko naški veli: »Molimo mi tebe vas gospodine daj nam četrnes dana urlapa.«

Gleda on mene, gleda, pa će me uzpitat: »A imaš li ti, Mijo, kakvu medalju, odlikovanje, ako imaš dobit ćeš, ako nemaš, nema ni urlapa.«

— Nemam, brate, duše mi, što bi te laga, velim ja.

— E unda ništa. Abtreten, veli on meni. Ko biva moreš ić.

— Ma nemoj, gospodin obrslajtman, kumim te velikim Bogom, daj da vidim ono dičice, molit ću ti se za zdravlje i ja i svi moji, ali se on neda umekšat, veli kad dodješ prida me s velikom srebrenom, dat ću ti šes nedilja urlapa. — E, unda ga ja ne ću dobit ni do sudnjega dana. A zaradijo sam ja i zlatnu, gospodine, samo se dušmani ništo na me upizmili, pa ne daju.

Gleda on mene, gleda, pa mi veli: »Ajde, da ne rečeš da sam zločest čovik, dat ću ti veliku srebrenu i urlap, sami mi donesi živa Talijana. Jesi li razumijo?«

— Jesam, velim ja.

— E, unda abtreten!

Salutiram ja i priko vrata. Izprva sam mislijo, propade tvoj urlap, moj Miško, ne ćeš vidit tvoje Mare i dičice. Koji će djava ujtit Talijana, kad je brži od zeca. Posle kad sam malo k sebi doša, odredim pokušat sriću, pa kud puklo, puklo.

U ponoći sam priuzejo stražarsko misto prid našom žicom. Talijanski stražar je bijo od mene ni trijest koraka. On u svojoj rupi, a ja u svojoj. Snig oko nas do vrata. Stojim ja tako i razmišljam kako bi ga se dočepa, kad u niki ma počne Talijan da nikog djavla romandža:

— Bošnjako, Bošnjako, tabako... panjoka . . . tabako . . . panjoka.

— A . . . a . . . tabaka ti oćeš, oblak ti ćaćin . . . a ti ćeš meni panjoka, kruva . . . E lipo, brate, baš ti je Bog prišapnujo . . . Ajde, ajde amo, mašem ja njemu rukom i pokazujem mu duvan . . . Evo tabaka, evo, samo dodji vamo . . . I oćeš virovat, izpuže on iz one rupe i puz . . . puz . . . dopuza do mene. Dočepam ga se ja i ubacim ga u rupu k meni, dam mu šaku duvana, a on meni komis. Zamotam mu cigar, a on se pokrije dekom i puši ko da nije deset dana duvan vidijo. A ja se primim komisa. Kad je moj Talijančić popušijo dva cigara, opet ništo zaromandža, pruži mi ruku i da će ko otić . . . E, velim ja njemu, nije baš pošteno, ali ti ne mogu pomoć, moj si sad i nema ti više natrag . . . Kad je došla izmina, uzmem ga za ruku i povedem, a on se ne da, koprca se, jadna mu majka . . . meni se otet, sklišćijo ga ja za mišicu, sve mu kosti pucaju, a kad mi se je dodijalo s njim natezat, zamotam ga u deku i s njim pod ruku. Sad se koprcaj, oblak ti ćaćin, koliko oćeš. Vidijo jadnik, da mu je sve uzalud pa se pokorijo sudbini.

I tako u nika doba noći upanem ja u obrslajtmanov dekung i iztresem preda nj Talijana. Kad je to stari vidijo, puka je od smija, a jadni Talijan vas mokar od stra. Drče ko prut na vodi i sve ništo pokazuje rukom po vratu i ko govori nemojte me zaklat . . . Ajd djavlu, velim mu ja, ne boj se nismo mi Ercegovci ljudožderi, ne jidemo mi ljude, već pečene ovnovine, pršuta i drugi boži darova, a sve kad bi te i tribalo škanjat, koji bi djava diza ruku na taku rdju i potribu. Da mi nije bilo radi urlapa, ne bi te ni donosijo vamo . . .

Kad se je obrslajtman sit izsmija, dokuči Talijančiću cigar i pomiluje ga po glavi i veli mu i on, nek se ništa ne boji . . . A meni pruži ruku i veli: »Bravo, Mijo, vidim, da si pravi čovik i junak, dobit ćeš i medalju i urlap, a sad: Abtreten!

Kucnem ja petom o petu i štreknem se da je sve zatutnjilo: »Er obrslajtman, meldigeorzac, bitigeorzac, alal ti na obadva svita, moja će ti se Mara do smrti za zdravlje molit.« Zgrabim Talijančića i s njim priko vrata.

I oćete li virovat, za petnaest dana stiže meni velika srebrna, stari mi da misec i po urlapa, ja obaša dičicu i moju Maru, svršijo sve težačke poslove i kako vidite jednim udarcem ubijo tri muve.

*

Dičice moja, sinovci moji lipi, stric Miško vas moli, da mu pomognete.

Šta se je dogodilo, striče Miško?

Štogod sobice da mi nadjete, di bi stric Miško svoje stare kosti odmaro, di bi konakova.

Striče Miško pa ti si imao konak u Martićevoj ulici. šta te je tko iztjerao?

Nije me, sinovče niko iztira, već sam ja sam pobiga.

A zašto?

Kako ne ću, pobogu brate, kućetina na pet bojeva, deset vamilija u njoj, a u ciloj kući nigdi diteta? A mačaka, pašćadi i tica puna kuća, tice ćurliću, mačke mijauču, pašćad laje, zavija, skomlica, reži, ne moreš ni po danu ni po noći oči sklopit. Pitam ja one gospoje, što tamo stanuju, kakva je to djavlija kuća, u kojoj namisto dice mačke i štenad goje, a one mi kažu, šta se ja mišan u tudje stvari, neka gledam svoj posa. A ja mislim sebi, oblak vam ćaćin, a zašto ste na ovom svitu, u takoj kući nije misto za pravoga čovika i odma sam otiša onoj maški oću reć gospoji što sam u nje stanova, da više ne ću stat u kući, u kojoj nema dičice, i eto sad sam osta brez konaka, pa dederte se okrenite, nebi li mi digod našli, samo gledajte da je što više Božji andjelčića u kući, jer sinko, di nema dice, nema ni Božijega blagoslova.